

Vrije Universiteit Brussel

Geweld en misbruik in de privé-sfeer: verschillende vormen van psychisch geweld op mannen.

Eindwerk in de Agogische wetenschappen, Sociale agogiek
Student: Ellen Goovaerts
Promotor: Prof. Dr. T. Van Loon
Co-promotor: Prof. Dr. D. Verté
Opdrachtgever: Beweging tegen geweld - vzw Zijn
Academiejaar 2004-2005

WETENSCHAPSwinkel

Brussel

Geweld en misbruik in de privé-sfeer: verschillende vormen van psychisch geweld op mannen.

Eindwerk voorgelegd voor het behalen van de graad van licentiaat in de Sociale Agogiek door

Goovaerts Ellen

Academiejaar 2004-2005

Promotor: Prof. Dr. T. Van Loon

Co-promotor: Prof. Dr. D. Verté

Voorwoord

*‘De belangrijkste kunstgreep is mensen de gelegenheid laten vinden om samen te leven.’*¹
Deze zin, te lezen in het boek ‘Vizier op de agogiek’, reikt ons het uitgangspunt van deze verhandeling, namelijk het samenleven van mensen.

Geweld is een element dat eigen is aan dit samenleven, maar dat het ook bemoeilijkt. Als agoog zijn we op zoek naar alternatieven, naar veranderen en verbeteren.² Het bemiddelen van conflicten behoort dan ook tot de agogiek. Om te kunnen bemiddelen, is het nodig dat we inzicht hebben in de werkelijkheid, in de problematiek die speelt.

Psychisch geweld bij mannen kan aanwezig zijn in een relatie, of na een relatie. Bij relatiebemiddeling en/ of echtscheidingsbemiddeling is het dan ook belangrijk dat we hier oog voor hebben. Dit betekent dat de problematiek gekend moet zijn bij de bemiddelaars; dat ze psychisch geweld kunnen herkennen in verhalen of voorbeelden en dat ze hier gepast op kunnen reageren. Deze voorlichting moet niet enkel gebeuren naar bemiddelaars toe. De gehele bevolking moet weten dat de problematiek bestaat.

We hopen met deze verhandeling een eerste aanzet te geven tot meer openheid en bekendheid over het onderwerp.

---

¹ Elias W, et al (2002), *Vizier op de agogiek*, Leuven - Apeldoorn: Garant, p.346

² Elias W, et al (2002), *Vizier op de agogiek*, Leuven - Apeldoorn: Garant, p.346

Dankwoord

Mijn oprechte dank gaat uit naar volgende personen. Door het enthousiasme en de ondersteuning van deze mensen heb ik dit onderzoek kunnen uitvoeren.

Ik wil mijn promotor Dr. T. Van Loon en copromotor Dr. D. Verté bedanken voor hun steun en advies. Ook de wetenschapswinkel en de opdrachtgever 'Beweging tegen Geweld – vzw Zijn', wil ik bedanken voor het vrijmaken van hun kostbare tijd en het geven van de kritische, doch leerrijke commentaar.

Bedankt ook aan de leden van BGMK.be die bereid waren tot interview. Zonder jullie had deze thesis er anders uitgezien.

Bijzondere dank gaat uit naar de Procureur Generaal A. Van Oudenhove en Procureur des Konings I. Carmen, voor hun toestemming tot inzage van de gerechtelijke dossiers. Dank ook aan het parket van Leuven, in het bijzonder aan substituut procureur D. Van Steenwinkel en hoofdsecretaris B. Lesage, en aan de griffie van de rechtbank van Leuven, in bijzonder Connie Bollen.

Dank ook aan mijn collega's op Arktos. Bedankt dat jullie zo soepel waren en altijd rekening hebben gehouden met mijn onderzoek. Laure, dank voor het nalezen van deze verhandeling en het geven van tips!

Tot slot wil ik nog enkele mensen in de bloemetjes zetten. Mijn ouders, grootouders en vrienden voor hun blijvende motivatie. Sarah en Karen, voor het nalezen van de verhandeling. En mijn vriend voor zijn steun, het nalezen en de kritische bedenkingen.

Inhoudstafel

<i>Voorwoord</i>	3
<i>Dankwoord</i>	4
<i>Inhoudstafel</i>	5
<i>Inleiding</i>	8
A. Theoretisch deel	9
1. Definitie van geweld	9
1.1. Geweld	9
1.2. Partnergeweld	10
1.3. Psychisch geweld	10
2. Gevoerde onderzoeken	11
3. Verschillende invalshoeken	14
3.1. De gezondheidsbenadering (biologisch/psychologisch)	14
3.1.1. Gewelddadige vrouwen versus gewelddadige mannen	14
3.1.2. Mogelijke oorzaken van partnergeweld door vrouwen	15
3.2. De morele benadering (sociologisch)	17
3.2.1. Gender als sociale constructie	17
3.2.2. Wetenschappelijke verklaringen van partnergeweld	17
3.3. De legale benadering	18
3.3.1. De bestaande wetgeving met betrekking tot partnergeweld	18
3.3.2. Psychisch geweld als grond van echtscheiding?	21
3.3.3. PAS: Parental Alienation Syndrome	26
4. Kritische bemerkingen	27

B. Onderzoeksrapport	29
1. Inleiding	29
2. Aanleiding tot onderzoek	30
3. Onderzoekbaarheid van het probleem	30
4. Doelstelling	31
4.1. Doelstelling	31
4.2. De relevantie	32
4.3. De doelgroep	33
5. Probleemstelling en onderzoeksvragen	33
5.1. De probleemstelling	33
5.2. De onderzoeksvragen	33
6. Opzet en uitvoering van het onderzoek	34
6.1. Keuze onderzoekseenheden	34
6.2. Beschrijving en verantwoording dataverzamelmethode	34
6.2.1. Het interview	34
6.2.2. De documentenanalyse	35
6.3. Materiaalverzameling	36
6.3.1. Het vinden van respondenten	36
6.3.2. Het documentenonderzoek	36
6.3.3. Een kanttekening	37
6.4. Registratie, verwerking en preparatie gegevens	38
6.4.1. Registratie	38
6.4.2. Verwerking en preparatie	38
6.5. Beschrijving en verantwoording analysebeslissingen	39
6.6. Een kwantitatieve analyse	41
6.7. Betrouwbaarheid en geldigheid	42
7. Resultaten	43
7.1. De kwalitatieve analyse	43
7.1.1. De verschillende vormen van psychisch geweld	43
7.1.2. Een categorieënindeling	47
7.2. De kwantitatieve analyse	49
7.3. Een kwantitatief meetinstrument	49

8. Conclusies en discussie	50
8.1. Conclusies	50
8.2. Discussie	53
9. Evaluatie, aanbevelingen, suggesties voor verder onderzoek	53
9.1. Evaluatie	53
9.2. Aanbevelingen	54
9.3. Suggesties voor verder onderzoek	55
<i>Besluit</i>	55
<i>Literatuur</i>	57

Inleiding

Uit Belgisch onderzoek blijkt dat 13,4 % vrouwen en 2,3 % mannen ooit ernstig partnergeweld hebben meegemaakt.³ Vanuit de maatschappij is vrouwenmishandeling al langer aangekaart. Mannenmishandeling is echter lang onbesproken, en zelfs onbespreekbaar geweest.

Een groot deel van de sociale instellingen richten zich enkel op vrouwelijke slachtoffers. Zo kent iedereen de vluchthuizen voor vrouwen. Impliciet heeft het vrouw–tegen–man geweld daardoor een soort van maatschappelijke acceptatie, die niet weggelegd is voor man–tegen–vrouw geweld. De maatschappij lijkt het geweld van een vrouw tegen een man te gedogen. Recent is hierin verandering aan het komen. Er ontstaan initiatieven waar mannelijke slachtoffers zich tot kunnen richten, onder andere de ‘Blijf van mijn lijf’ – huizen voor mannen in Nederland.

Deze verhandeling heeft als onderwerp ‘psychisch geweld op mannen binnen de intieme sfeer’. Het is een onderwerp dat net uit de taboesfeer komt, dat de maatschappij net begint te onderkennen.

In het eerste deel komt de literatuurstudie aan bod. Naast de definiëring van enkele begrippen en het overzicht van de gevoerde onderzoeken, gaan we het onderwerp benaderen vanuit drie invalshoeken, meer bepaald vanuit de gezondheidsbenadering, de morele benadering en de legale benadering. Tot slot ronden we dit deel af met enkele kritische opmerkingen over deze literatuurstudie.

In het tweede deel komt het onderzoek in al haar aspecten aan bod. Ook hier ronden we af met enkele kritische opmerkingen.

In het laatste deel herhalen we de voornaamste bevindingen en formuleren we onze conclusie.

---

³ Bruynooghe (1998), geciteerd in: Van Loon, T. (2003) Cursus ‘Theorie en Praktijk van de Sociale Begeleiding’, *Hoofdstuk 4: Geweld tussen intieme partners*, Vrije Universiteit Brussel

A. Theoretisch deel

1. Definitie van geweld

1.1. Geweld

De afbakening van de term ‘geweld’ is niet eenvoudig. Er bestaat geen algemeen aanvaarde omschrijving voor geweld: wat voor de ene persoon een vorm van geweld is, is dat voor de andere persoon helemaal niet.

Bovendien is de definitie die hanteerbaar is voor de hulpverlening anders dan die voor justitie. Waar in de welzijnssector een meer subjectieve definitie kan gelden, is in de juridische sector de bewijsbaarheid belangrijk; hier geldt de toepassing van de strafwet.

We hebben ervoor gekozen om twee definities van geweld in dit onderzoek te gebruiken. De eerste definitie is deze die de gezinsbond hanteert. Het is een ruime definitie waarin het standpunt van het slachtoffer het uitgangspunt vormt.

“Geweld is elke handeling of dreiging daarmee die het zelfbeschikkingsrecht en de lichamelijke en / of psychische integriteit van anderen aantast. Het geweld kan drie vormen aannemen: fysisch, seksueel of psychisch. Het geweld kan actief (iemand letterlijk iets aandoen) of passief (iemand de noodzakelijke aandacht, affectie, zorgen ontzeggen) zijn.”

De gezinsbond verduidelijkt de term ‘zelfbeschikkingsrecht’, namelijk het recht om het eigen lot in handen te nemen, en de term ‘integriteit’, namelijk een ongeschonden toestand of waardigheid.⁴

De tweede definitie is de definitie die de wereldgezondheidsorganisatie hanteert. Deze is beperkter. Zo wordt in eerste instantie geen onderscheid gemaakt tussen fysisch, psychisch en seksueel geweld. Ze geeft wel meer informatie over tegen wie het geweld gericht kan zijn en wat de gevolgen kunnen zijn.

“The intentional use of physical force of power, threatened or actual, against oneself, another person, or against a group or community, that either results in or has a high likelihood of resulting in injury, death, psychological harm, maldevelopment or deprivation.”⁵

---

⁴ Gezinsbond (2004), *Bonds dossier ‘Geweld in het Gezin’*, Brussel, p. 10

⁵ Van Loon, T., (2003) *Cursus ‘Theorie en Praktijk van de Sociale Begeleiding’*, *Hoofdstuk 1: Geweld vanuit een volksgezondheidsperspectief*, Vrije Universiteit Brussel

1.2. Partnergeweld

Partnergeweld vindt plaats in de intieme sfeer. Het betreft zowel geweld tussen partners als geweld tussen ex-partners. De wereldgezondheidsorganisatie geeft aan dat het geweld zowel fysiek, psychisch als seksueel van aard kan zijn. Ook dreigen met geweld, dwang en vrijheidsbeperking worden beschouwd als vormen van geweld. Het zijn immers handelingen die schade of lijden (kunnen) veroorzaken.⁶

We verkiezen de termen ‘partnergeweld’, ‘intrafamiliaal geweld’ of ‘geweld binnen de intieme sfeer’ boven de term ‘huiselijk geweld’. De term ‘huiselijk geweld’ heeft immers een positievere connotatie dan de andere drie termen.

1.3. Psychisch geweld

Er is niet één definitie van het begrip ‘psychisch geweld’. Het is een zeer vaag en moeilijk af te bakenen begrip. Het gaat immers niet om een bepaald soort handelingen, maar om allerlei vormen van interactie en communicatie.⁷

Om er toch enkele te geven, maken we gebruik van het artikel van Mouradian.⁸ Hierin vinden we de volgende definities terug:

Psychological/ emotional abuse has been variously characterized as “the use of verbal and nonverbal acts which symbolically hurt the other or the use of threats to hurt the other” (Straus, 1979); “behaviors that can be used to terrorize the victim... that do not involve the use of physical force” (Shepard & Campbell, 1992) “the direct infliction of mental harm” and “threats or limits to the victim’s well-being” (Gondolf, 1987) and “... an ongoing process in which one individual systematically diminishes and destroys the inner self of another. The essential ideas, feelings, perceptions, and personality characteristics of the victim are constantly belittled. (Loring, 1994).”

---

⁶ Van Loon, T.(2003) Cursus ‘Theorie en Praktijk van de Sociale Begeleiding’, *Hoofdstuk 4: Geweld tussen intieme partners*, Vrije Universiteit Brussel

⁷ Opdebeeck, S. (1993) *Afhankelijkheid en het beëindigen van partnergeweld*. Proefschrift tot het verkrijgen van de graad ‘Doctor in de sociale wetenschappen’, Katholieke Universiteit Leuven, p. 131 - 134

⁸ Mouradian, V., E., Abuse in intimate relationships: defining the multiple dimensions and terms (www.vawprevention.org/research/defining.html, geraadpleegd op 24 april 2004)

Het is dus duidelijk dat de term ‘psychisch geweld’ verschillende ladingen dekt. Wat meestal terugkomt, is dat psychisch geweld zowel verbaal als non-verbaal kan voorkomen, dat het handelingen zijn of juist het nalaten van handelingen, waardoor een persoon mentaal gekwetst wordt.

2. Gevoerde onderzoeken

Malcolm George geeft in het artikel ‘Achterstevoren op de ezel: mannen als de onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld’ een duidelijk overzicht van de reeds gevoerde onderzoeken.⁹ Hieronder vindt u een beknopte samenvatting van dit artikel.

Het merendeel van het vroege onderzoek naar partnergeweld richtte zich uitsluitend op het vrouwelijke slachtoffer en de sociale factoren die de slachtofferrol voor vrouwen bevorderen.¹⁰ In de afgelopen jaren heeft de mogelijkheid dat een man door zijn vrouw kan worden aangevallen of worden gedomineerd, weinig steun of geloofwaardigheid ondervonden. Het gezichtspunt van de man als slachtoffer van intrafamiliaal geweld is meer een onderwerp van cartoons¹¹ of van grappen over getrouwde mannen als watjes¹². Het wijzen op het probleem van de getrouwde man als slachtoffer heeft een controverse in de academische kringen tot gevolg gehad.

Er zijn een aantal punten die de aandacht voor het probleem van de mishandelde man verhinderen. Er is het argument dat er weinig mannen het slachtoffer zouden zijn van

---

⁹ George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men's studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

¹⁰ Smith, L.F.J. (1989) Domestic violence: An overview of the literature. Home Office Research Study No 107 HMSO London, geciteerd in: George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men's studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

¹¹ Saenger, C. (1963) Male and female relationships in the American comic strips, geciteerd in: George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men's studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

¹² Wilkinson, M. (1981) Children and divorce: The practice of social work. Oxford: Blackwells, geciteerd in: George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men's studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

misbruik door de echtgenote. Deze enkelen zouden mannen zijn die hun eigen misbruik tegenover hun vrouw niet erkennen, en ze zouden dan ook klagen over de behoefte aan zelfverdediging van hun vrouwen. Er is bovendien de veronderstelling dat onderzoek naar mishandelde vrouwen voldoende basiskennis zal opleveren om ook mannelijke slachtoffers te begrijpen.

De eerste academische verwijzingen naar ‘mishandelde mannen’ komen voor in het werk van Suzanne Steinmetz¹³. Steinmetz suggereerde dat het ‘slaan van mannen’ wellicht evenveel voorkwam als ‘vrouwenmishandeling’ en dat de mishandeling van de man een veel te weinig gerapporteerde vorm van intrafamiliaal geweld was. Haar stellingen kregen aanzienlijke media-aandacht in de Verenigde Staten en ook elders, maar ze werd zwaar aangevallen door tegenstanders vanwege misverstanden, misplaatste interpretaties en een foute voorstelling van zaken. Niettegenstaande de kritiek op Steinmetz en haar concept van de mishandelde man, hebben ook anderen geweld tegen mannen gerapporteerd.

Een belangrijk punt van kritiek tegen Steinmetz’ claim van het bestaan van ‘mishandelde echtgenoten’ was dat ze, ten onrechte, geen aandacht schonk aan de context of de situatie die de vrouw er toe bracht om gewelddadig op te treden tegen haar mannelijke partner. De tegenstanders beweren dat in de zeldzame gevallen wanneer een vrouw een man aanviel, zo’ n aanval naar alle waarschijnlijkheid gerechtvaardigd was in termen van zelfverdediging. Uit onderzoek bleek dat niet alle vrouw-tegen-man geweld enkel kon worden verklaard als vrouwen die alleen in de tegenaanval gaan ter zelfverdediging.¹⁴ Straus¹⁵ vond in zijn studie zelfs dat vrouwen vaak met geweld beginnen.

---

¹³ Steinmetz, S. K. (1977 -1978), The battered husband syndrome. *Victimology: An International Journal*, 2, 499 - 509, geciteerd in: George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men’ s studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

¹⁴ McNeely, R.L. et al (1987) The truth about domestic violence: A falsely framed issue. *Social Work*, 32, 485 - 490, geciteerd in: George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men’ s studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

¹⁵ Straus, M.A. (1993) Husband abuse and the woman offender are important problems, geciteerd in: George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men’ s studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

De uiteindelijke afwijzing van geweld door vrouwen tegen mannelijke partners komt voort uit de veronderstelling dat vrouwelijk geweld niet tot evenveel of zelfs minder verwondingen leidt dan geweld gepleegd door mannen. Zowel Goldberg & Tomianovich¹⁶ als Smith et al.¹⁷ concludeerden uit het bekijken van gegevens uit ziekenhuizen dat mannelijke slachtoffers verwondingen opliepen die om medische behandeling vroegen. Vrouwen compenseren immers vaak hun gemis aan lichaamskracht door het gebruik van een wapen. Ze verkiezen wapens en vormen van geweld die voor hun effectiviteit niet afhankelijk zijn van lichaamskracht¹⁸.

Zo is ook een psychologisch trauma van mannen als gevolg van bedreiging of door stressvolle gebeurtenissen geconstateerd. Wanneer George¹⁹ aan de mannelijke slachtoffers vroeg wat zij als voornaamste reden zagen waarom hun vrouwen geweld gebruikten in hun relatie, gaf tweederde van hen pesten of controle op. Bates²⁰ vond in zijn overzicht van rechtszaken, zoals Willan vs. Willan (Verenigd Koninkrijk), Keehn vs. Keehn (Verenigde Staten), Green vs. Green (Canada) en Sangster vs. Sangster (Zuid Australië) bewijzen van treiteren, slechte behandeling op grote schaal en daden die gevaar inhielden voor lijf en leden.

---

¹⁶ Goldberg, W. G. et al (1984) Domestic violence victims in the emergency department: New findings. *Journal of the American Medical Association*, 251, 3259 - 3264, geciteerd in: George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men's studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

¹⁷ Smith, S. et al (1992) Adult domestic violence. *Health Trends*, 24, 97 -99, geciteerd in: George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men's studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

¹⁸ Straus, M. A. (1980) Wife beating: how common and why?, geciteerd in: George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men's studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

¹⁹ George, M. J. (1992) Q preliminary investigation of instrumental domestic abuse of men. House of Commons Home Affairs Committee. Domestic violence: Memoranda of Evidence. No. 14 HMSO, geciteerd in: George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men's studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

²⁰ Bates, R. E. (1981) A plea for the battered husband. *Family law*, 11, 92 - 94, geciteerd in: George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men's studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

Hoewel mannenmishandeling stilaan uit de taboesfeer komt, is het duidelijk dat er nog een hele weg te gaan is. Vooral psychische mishandeling wordt nog te weinig onderzocht.

3. Verschillende invalshoeken

Volgens Gilligan²¹ kan je via drie benaderingen naar geweld kijken. Er is de gezondheidsbenadering, die vooral kijkt naar de oorzaken en de gevolgen van het geweld, vanuit de tegenstelling ‘gezond versus ziek’. De kerntaak volgens de gezondheidsbenadering is genezen; het welzijn verhogen. De morele benadering kijkt naar het geweld vanuit de tegenstelling ‘goed versus kwaad’. Volgens deze benadering is de kerntaak moreel (her)opvoeden. De legale benadering kijkt naar het geweld vanuit de tegenstelling ‘legaal versus illegaal’. Het benoemt, met andere woorden, een gedrag delinquent en gaat uit van wat wettelijk toelaatbaar is. Volgens deze benadering is de kerntaak de conflicten op te lossen door te oordelen en te straffen.²²

3.1. De gezondheidsbenadering (biologisch/psychologisch)

3.1.1. Gewelddadige vrouwen versus gewelddadige mannen

McKeown et al²³ rapporteren in hun onderzoek over mannen en intrafamiliaal geweld, een aantal verschillen tussen gewelddadige vrouwen en gewelddadige mannen. Belangrijke bemerking hierbij is dat het om een literatuurstudie gaat, die uitgevoerd werd in Ierland. De ervaringen van ‘Beweging tegen geweld- vzw Zijn’ blijken hier niet mee overeen te komen.²⁴

Volgens het onderzoek van McKeown et al is er in de literatuur naar voren gekomen dat gewelddadige mannen vooral tussen 30 en 50 jaar zouden zijn. Ze zijn gescheiden of zijn aan het scheiden met hun partner, hebben een lage socio-economische achtergrond en een relatief arm werkgelegenheidsrecord. Ze hebben vaak een disruptieve familiale achtergrond en

---

²¹ Gilligan (2000 - 2001), geciteerd in: Van Loon, T.(2003) Cursus ‘Theorie en Praktijk van de Sociale Begeleiding’, *Hoofdstuk 1: Geweld vanuit een volksgezondheidsperspectief*, Vrije Universiteit Brussel

²² Van Loon, T.(2003) Cursus ‘Theorie en Praktijk van de Sociale Begeleiding’, *Hoofdstuk 1: Geweld vanuit een volksgezondheidsperspectief*, Vrije Universiteit Brussel

²³ McKeown K., Kidd, P.(2002) *Men and Domestic violence: what research tells us*, Report to the Departement of Health & Children, Ireland

²⁴ Beweging tegen Geweld – vzw Zijn, gesprek op 25 maart 2005, Brussel

hebben een meer tolerante attitude naar geweld en agressie. Ze zijn ofwel dominant ofwel worden ze gedomineerd in hun relatie. Ze vertonen meer dan andere mannen symptomen van psychopathologie, zoals bijvoorbeeld een persoonlijkheidsstoornis of een depressie.²⁵

Gewelddadige vrouwen zouden meestal jonge vrouwen, onder 30 jaar, zijn. Er is weinig geweten over de familiale afkomst van deze vrouwen. Vrouwelijke daders hebben een minder psychopathologisch profiel dan mannelijke daders, maar hun redenen om geweld te gebruiken tegen hun partner lijken gelijkaardig te zijn. Sociale factoren, eerder dan pathologische factoren, lijken de belangrijkste invloed te hebben op vrouwelijke daders.²⁶

3.1.2. Mogelijke oorzaken van partnergeweld door vrouwen

Corry²⁷ vermeldt een drietal oorzaken van partnergeweld. Alcoholmisbruik zou de grootste oorzaak en 'trigger' zijn van intrafamiliaal geweld. Mensen die geïntoxiceerd zijn, hebben minder impulscontrole, zijn sneller gefrustreerd, hebben grotere misverstanden en zijn over het algemeen meer geneigd om naar geweld te grijpen als oplossing voor hun problemen. Vrouwen die mannen mishandelen blijven vaak alcoholici te zijn. 'Beweging tegen geweld – vzw Zijn' heeft hier andere ervaringen mee. Volgens hun ervaringen is alcoholmisbruik inderdaad een 'trigger', maar niet de grootste oorzaak.²⁸

Corry vermeldt daarnaast een aantal psychologische problemen, voornamelijk persoonlijkheidsstoornissen. Zo is er de borderline persoonlijkheidsstoornis. Deze stoornis komt voornamelijk voor bij vrouwen. Op zijn minst de helft van alle geweld in de intieme sfeer tegen mannen is geassocieerd met vrouwen die een borderline persoonlijkheidsstoornis hebben. Deze stoornis wordt gerelateerd met suïcidaal gedrag, stemmingsstoornissen, liegen, seksuele problemen en alcoholmisbruik.

Ook onrealistische verwachtingen, veronderstellingen of conclusies zouden oorzaken kunnen zijn van geweld op mannen door vrouwen. Vrouwen die mannen mishandelen hebben vaak

---

²⁵ McKeown K., Kidd, P.(2002) *Men and Domestic violence: what research tells us*, Report to the Department of Health & Children, Ireland

²⁶ McKeown K., Kidd, P.(2002) *Men and Domestic violence: what research tells us*, Report to the Department of Health & Children, Ireland

²⁷ Corry, C. E., Domestic Violence Against Men In Colorado, (<http://www.dvmen.org>, geraadpleegd op 4 oktober 2004)

²⁸ Beweging tegen Geweld – vzw Zijn, gesprek op 25 maart 2005, Brussel

onrealistische verwachtingen en stellen onrealistische eisen aan mannen. Deze vrouwen kennen herhaaldelijk perioden van depressie, angst, frustratie en irritatie. Deze perioden schrijven ze toe aan het gedrag van de man, terwijl het in feite hun mentale en emotionele staat is. Ze verwijten eerder hun man dan verantwoordelijkheid te nemen voor de manier waarop ze leven. Ze weigeren enige behandeling en kunnen zelfs aandringen dat het niet zij, maar hun man is die behandeling nodig heeft. In plaats van zichzelf te helpen, verwijten ze de man voor hoe ze zich voelen en geloven ze dat het de man is die iets moet doen om hun beter te doen voelen. Ze zullen vaak hun emoties verzachten met alcohol. Wanneer mannen hen niet beter kunnen doen voelen, raken deze vrouwen gefrustreerd en nemen ze aan dat de man dit met opzet doet. Dit mechanisme, namelijk het 'afschuiven van de verantwoordelijkheid op het slachtoffer', is een mechanisme dat bij elke vorm van mishandeling gebruikt wordt!²⁹

Naast de voorgaande drie factoren, vermelden we ook het Premenstrual Dysphoric Disorder (PMDD). PMDD is gekenmerkt door zware depressie, irriteerbaarheid en spanning voor de menstruatie.³⁰ Volgens DSM IV³¹ komen de symptomen voor gedurende de laatste week van de premenstruele fase in de meeste menstruatiecycli. Ze zouden verdwijnen enkele dagen nadat de menstruatie start. Binnen de symptomen vinden we de volgende terug: een doorgedreven irriteerbaarheid of zelfs woede dat een effect heeft op andere mensen.

RoSa vermeldt als mogelijk verklaringsmodel, tot slot, een pathologische benadering. Deze benadering gaat ervan uit dat geweld een gevolg is van neurologische stoornissen. In een bepaald deel van de hersenen, verantwoordelijk voor de emoties, zouden zich geregeld storingen voordoen, waardoor er periodes van razernij ontstaan. Deze periodes zijn de oorzaak van geweld.³²

---

²⁹ Beweging tegen Geweld – vzw Zijn, gesprek op 25 maart 2005, Brussel

³⁰ http://www.umm.edu/patiented/articles/how_serious_premenstrual_syndrome_000079_6.htm (University of Maryland Medical Center), geraadpleegd in februari 2005

³¹ The American Psychiatric Association (1994) *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, Fourth Edition, Washington

³² RoSa (2002). *Huiselijk geweld: oorzaken en gevolgen*, Brussel: RoSa- factsheets, nr. 18

3.2. De morele benadering (sociologisch)

3.2.1. Gender als sociale constructie

De letterlijke vertaling van gender is ‘geslacht’. Toch dekt deze term een grotere lading. ‘Gender’ wordt zelfs gebruikt in contrast met de term ‘seks’ of ‘geslacht’. Deze twee laatste begrippen verwijzen naar louter biologische verschillen tussen mannen en vrouwen, terwijl gender verwijst naar sociaal en cultureel bepaalde verschillen. Het gaat om de sociale constructie van vrouwelijkheid en mannelijkheid. Vele verschillen tussen vrouwen en mannen zijn immers niet biologisch van aard, maar zijn het gevolg van afspraken die stilzwijgend in een bepaalde gemeenschap worden gemaakt.³³

3.2.2. Wetenschappelijke verklaringen van partnergeweld

Binnen deze paragraaf zullen we enkele verklaringen van partnergeweld, die RoSa³⁴ aanreikt, vermelden. Een kleine opmerking hierbij: de meeste verklaringen gaan ervan uit dat de man de dader is, en de vrouw het slachtoffer. Het lijkt zeer moeilijk te zijn om verklaringen te vinden waar men de vrouw als dader ziet en de man als slachtoffer.

Vooreerst de sociologische benadering. Over het algemeen wordt gezinsgeweld verklaard vanuit het gezin als sociale groep. De leden van het gezin nemen verschillende maatschappelijke posities in en hebben verschillende belangen, waardoor conflicten ontstaan die door middel van geweld worden opgelost. De subcultuurtheorie gaat er bovendien van uit dat geweld in lagere sociaal – economische klassen meer zou voorkomen, en dit als gevolg van gebrek aan materiële en sociale status. Het geweld zou er ook normatief meer aanvaardbaar gevonden worden. Hierachter ligt de gedachte dat (voornamelijk) mannen met een lagere sociale status toch hun dominantie willen uiten, vaak met geweld, en dit ten overstaan van hun partner.³⁵

---

³³ Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Dienst Emancipatiezaken (2001) *Positieve Actieplan 2001*, Brussel

³⁴ RoSa (2002). *Huiselijk geweld: oorzaken en gevolgen*, Brussel: RoSa- factsheets, nr. 18

³⁵ RoSa (2002). *Huiselijk geweld: oorzaken en gevolgen*, Brussel: RoSa- factsheets, nr. 18

Dat het geweld van generatie op generatie wordt overgedragen, is de grondidee van de sociale leertheorie. Kinderen zouden het gewelddadig gedrag aanleren in hun gezin. Wanneer ze volwassen zijn, zullen ze naar dit aangeleerde gedrag grijpen, omdat ze dit als ‘normaal’ beschouwen. Hierdoor ontstaat een vicieuze cirkel van geweld.³⁶

De feministische benadering, tot slot, zet de machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen centraal. Volgens hen leven we in een patriarchaal georiënteerde maatschappij. Deze maatschappij leert vrouwen ondergeschikt te zijn aan de man. Mannen worden daarentegen gesocialiseerd om te domineren, zowel economisch als emotioneel. Die dominantie verklaart het geweld van mannen tegen vrouwen; geweld zou een middel zijn om de controle die de man heeft over de vrouw tot uiting te brengen.³⁷

3.3. De legale benadering

3.3.1. De bestaande wetgeving met betrekking tot partnergeweld

Internationaal is het EVRM³⁸, het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden, te vermelden. Partnergeweld valt onder art. 3 van dit verdrag.

In België wordt partnergeweld pas erkend sedert de wet van 24 november 1997. Met deze wet worden allereerst een aantal artikelen in het strafwetboek aangepast. Bovendien voert de wet de partnerrelatie in als verzwarende omstandigheid, in het geval van opzettelijke slagen en verwondingen. De wet wijzigt ook de procedure van strafvervolgning waardoor gerechtelijke instanties meer slagkracht krijgen.³⁹

Een ernstige en vaak voorkomende vorm van partnergeweld is het psychisch geweld. Met betrekking tot deze vorm van mishandeling stellen zich een aantal problemen die nauw verbonden zijn met het feit dat de opgelopen schade niet onmiddellijk zichtbaar is, in

---

³⁶ RoSa (2002). *Huiselijk geweld: oorzaken en gevolgen*, Brussel: RoSa- factsheets, nr. 18

³⁷ RoSa (2002). *Huiselijk geweld: oorzaken en gevolgen*, Brussel: RoSa- factsheets, nr. 18

³⁸ Verdrag van 4 november 1950 tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden

³⁹ Nederlandstalige vrouwenraad vzw ‘Amazone’ (2004) *Dossier Geweld. Wetgeving fysiek en psychisch geweld*, Brussel (http://www.vrouwenraad.be/pdf/geweld_wetgeving.pdf, geraadpleegd in maart 2005)

tegenstelling tot fysieke letsels. De bewijsbaarheid is bijzonder moeilijk en deze vorm van mishandeling is als dusdanig niet opgenomen in de strafwet.⁴⁰

Uit rechtszaken is gebleken dat psychisch geweld niet onder de toepassing van de misdrijven op gebied van slagen en verwondingen valt. De definitie van het begrip ‘slag’ is *“een schok of stoot tegen een menselijk lichaam, waardoor dit in bruuske aanraking komt met een ander voorwerp van harde aard.”* De definitie van ‘verwonding’ is *“elk uitwendig of inwendig letsel, hoe licht ook dat van buiten uit, door een mechanisch of chemisch op de lichaamsgesteltenis inwerkende oorzaak, aan het menselijk lichaam wordt toegebracht”*.⁴¹

Toch bestaat er enige wetgeving rond psychisch geweld. Zo is er de wet tegen ‘stalking’ (belaging) en de wet tegen ‘mobbing’ (pesten op het werk). Ook werd een wetsvoorstel ter bestrijding van psychisch geweld ingediend door senator Mia De Schamphelaere in 2002.

De wet van 30 oktober 1998 heeft het misdrijf van ‘stalking’ (belaging) in het Strafwetboek ingevoerd. De wetgever heeft bij de invoeging van art. 442 bis gekozen voor de Nederlandstalige term ‘belagen’. Met iemand belagen bedoelt men ‘het lastig vallen van een persoon op een wijze die voor de betrokkene last meebrengt’.⁴²

"Hij die een persoon heeft belaagd terwijl hij wist of had moeten weten dat hij door zijn gedrag de rust van die bewuste persoon ernstig zou verstoren, wordt gestraft met gevangenisstraf van 15 dagen tot 2 jaar en/ of met een geldboete van € 50 tot 300 “

Als voorbeelden voor belaging gelden: het herhaaldelijk toesturen van bloemen, het voortdurend opbellen of het opwachten van het slachtoffer, het doorzoeken van vuilniszakken, het dagelijks versturen van ongewenste liefdesbrieven, ...⁴³

Ten tweede bekijken we de wet tegen ‘mobbing’ (pesten op het werk). Mobbing komt van het woord ‘the mob’, de maffia, die via constante terreur personen en handelszaken onder

---

⁴⁰ Gezinsbond (2004), *Bonds dossier ‘Geweld in het Gezin’*, Brussel, p. 36

⁴¹ Gezinsbond (2004), *Bonds dossier ‘Geweld in het Gezin’*, Brussel, p. 36

⁴² De Nauw, A. (2002) *Inleiding tot het bijzonder strafrecht*, vierde herwerkte uitgave, Mechelen: Kluwer Uitgevers, p. 174

⁴³ De Nauw, A. (2002) *Inleiding tot het bijzonder strafrecht*, vierde herwerkte uitgave, Mechelen: Kluwer Uitgevers, p. 174

druk zet. In de wet betreffende de bescherming tegen geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag op het werk, wordt ‘mobbing’ als volgt omschreven:

“Elke vorm van onrechtmatig en terugkerend gedrag dat zich onder meer uit door handelingen, woorden, daden, gebaren, eenzijdige geschriften, die de persoonlijkheid, de waardigheid of de mentale integriteit van een persoon opzettelijk schaden, zijn baan in gevaar brengen of de werksfeer verzieken.”⁴⁴

Het wetsvoorstel, ingediend door senator Mia De Schamphelaere⁴⁵, ter bestrijding van psychisch geweld wil, onder andere, dat

“een nieuwe bepaling kan worden ingevoerd in het Strafwetboek, waarbij psychisch geweld niet alleen beperkt wordt tot de ‘mobbing’ in de arbeidsomgeving, maar wordt uitgebreid tot elke kwaadwillige poging om de waardigheid, de geloofwaardigheid of het zelfbeeld van een persoon te schaden, door het verspreiden van woorden, geruchten of afbeeldingen of door het stellen van vernederende handelingen.”

Er zijn immers talloze situaties waar dergelijke handelingen zich kunnen voordoen: in bijzonder op school of zelfs in de familiale situatie, waar het concept van psychische mishandeling– strafrechtelijk niet is gedefinieerd.

Het voorstel wil in het Strafwetboek een artikel 452 bis inlassen, luidende:

“Hij die met het oogmerk om te schaden de waardigheid, de geloofwaardigheid of het zelfbeeld van een persoon aantast, door herhaaldelijk en systematisch geruchten, beelden of geschriften te verspreiden of gebaren of handelingen te stellen, wordt gestraft met een gevangenisstraf van 1 tot 5 jaar en met een geldboete van 1000 euro.”⁴⁶

Tot slot kunnen we de wet van 25 februari 2003 ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding vermelden. In deze wet is vooral artikel 2 van belang:

§1

"Er is sprake van directe discriminatie indien een verschil in behandeling dat niet objectief en redelijkerwijze wordt gerechtvaardigd, rechtstreeks gebaseerd is op de grond van geslacht, een zogenaamd ras, de huidskleur, afstamming, nationale of etnische afkomst, seksuele geaardheid, burgerlijke stand, geboorte, fortuin, leeftijd, het geloof of levensbeschouwing, huidige of toekomstige gezondheidstoestand, een handicap of een fysieke eigenschap."

§4

"Pesterijen worden beschouwd als een vorm van discriminatie wanneer er sprake is van ongewenst gedrag dat verband houdt met de discriminatiegronden opgesomd in

---

⁴⁴ Gezinsbond (2004), *Bonds dossier 'Geweld in het Gezin'*, Brussel, p. 37

⁴⁵ Gezinsbond (2004), *Bonds dossier 'Geweld in het Gezin'*, Brussel

⁴⁶ Gezinsbond (2004), *Bonds dossier 'Geweld in het Gezin'*, Brussel, p. 38

§1 dat tot doel of gevolg heeft dat de waardigheid van een persoon wordt aangetast en een bedreigende, vijandige, beledigende, vernederende of kwetsende omgeving wordt gecreëerd."

3.3.2. Psychisch geweld als grond van echtscheiding?

Om op deze vraag een antwoord te bieden, maken we een onderscheid tussen de feitelijke scheiding en de echtscheiding. Het belangrijkste hierbij is dat je bij een feitelijke scheiding getrouwd blijft. Bij een echtscheiding is dit niet het geval. We spreken van een feitelijke scheiding zodra de echtgenoten apart wonen, dit omdat ze niet meer samen willen leven of omdat één van hen is weggegaan. Een feitelijke scheiding kan zowel op basis van een mondeling of stilzwijgend akkoord als op basis van een schriftelijk akkoord.⁴⁷

In de komende alinea's volgt meer uitleg over enerzijds de feitelijke scheiding en anderzijds de echtscheiding. Het is echter geen volledig overzicht. We hebben een selectie gemaakt uit de informatie, en dit op basis van wat ons het meest leek aan te sluiten bij de problematiek van psychisch geweld tussen (ex)partners.

De feitelijke scheiding is als het ware een tussenvorm tussen een echtscheiding of de aanvaarding van de problemen. Voor zo'n tijdelijke scheiding kan men, als beide partners dit niet samen kunnen overeenkomen, 'dringende en voorlopige maatregelen' vragen aan de vrederechter van de woonplaats van het paar. Deze maatregelen regelen ondertussen de situatie. Het paar blijft dus getrouwd, maar mag een tijdje uit elkaar gaan wonen. De duur van de maatregelen is afhankelijk van de opvatting van de vrederechter over huwelijk en echtscheiding. Er is echter één geval waarin de maatregelen altijd in tijd beperkt zijn, namelijk wanneer er onderhoudsgeld wordt toegekend aan één echtgenoot, zonder dat er bewezen is dat deze geen schuld draagt aan de feitelijke scheiding. Deze personen krijgen meestal een beschikking die 6 maand geldig is.⁴⁸

De klassieke probleemsituatie is dat ofwel een van de echtgenoten weg wil of dat hij/zij wilt dat de andere weggaat. De maatregelen die de vrederechter kan uitspreken, hebben hier

---

⁴⁷ Versluys – Dunesme, L. (2002) *Huwelijksmoeilijkheden. Je rechten.*, Berchem: Epo, p. 69

⁴⁸ Versluys – Dunesme, L. (2002) *Huwelijksmoeilijkheden. Je rechten.*, Berchem: Epo, p. 77-79

betrekking op. Naast een regeling voor gedeeltelijke en voorlopige verdeling van goederen en schulden, de ontvangstmachtiging of loondelegatie voor onderhoudsgeld en het eventueel onderhoudsgeld voor/ van de echtgenoot, kan de vrederechter een regeling uitspreken voor de kinderen of een aparte woonst toewijzen.⁴⁹ We gaan niet alle maatregelen in detail bekijken, maar staan stil bij het toegewezen krijgen van een aparte woonst en de regeling met betrekking tot de kinderen.

Wanneer de vrederechter een aparte woonst toewijst aan één van de partners, betekent dit meteen dat de andere partner deze niet mag komen lastigvallen, of hij/zij maakt zich strafbaar wegens huisvredebreuk (art. 439 – 440 SWB). De vrederechter spreekt meestal ook uitdrukkelijk het verbod uit aan de twee echtgenoten om elkaar op te zoeken of lastig te vallen in hun aparte woonst. Dit verbod maakt dat als één van de echtgenoten het overtreedt, de andere de hulp van de politie kan inroepen en klacht kan neerleggen. Sinds de wet van 30 oktober 1998 is stalking bovendien uitdrukkelijk strafbaar gesteld. (zie hierboven)

Bij aanwezigheid van gemeenschappelijke kinderen, kan de vrederechter enkele regelingen uitspreken. Hij zal, als beide ouders de hoofdverblijfplaats van de kinderen bij zich willen hebben, zich documenteren aan de hand van een maatschappelijk onderzoek, of/ en aan de hand van een bevraging door de kinderen zelf. Waar tot een 30 jaar geleden weinig discussie was over bij wie de kinderen zouden wonen, namelijk de moeder, eisen tegenwoordig vaders hun kinderen vaker op. Uit onderzoek van de UIA, onder leiding van prof. T. Jacobs over gezinnen van 1991 tot 1998 bleek dat 1 op 3 vaders vraagt dat de kinderen hun hoofdverblijf bij hen zouden krijgen. In 80% van de gevallen worden kleine kinderen echter aan de moeder toegewezen, omdat de vader in de praktijk minder beschikbaar is.⁵⁰

De ouder waar het hoofdverblijf van de kinderen niet is aan toegezegd, zal altijd onderhoudsgeld moeten betalen aan de andere ouder, ook al is zijn/ haar inkomen minimaal.⁵¹

Hoewel alles geregeld lijkt te zijn, kunnen enkele problemen opduiken bij de uitvoering van de rechterlijke beslissing tijdens de feitelijke scheiding. Zo kan het onderhoudsgeld niet

---

⁴⁹ Versluys – Dunesme, L. (2002) *Huwelijksmoeilijkheden. Je rechten.*, Berchem: Epo, p. 80

⁵⁰ Versluys – Dunesme, L. (2002) *Huwelijksmoeilijkheden. Je rechten.*, Berchem: Epo, p. 82-84

⁵¹ Versluys – Dunesme, L. (2002) *Huwelijksmoeilijkheden. Je rechten.*, Berchem: Epo, p. 92-96

betaald worden, kan de regeling voor de kinderen niet vlotten en kan één van de echtgenoten de andere achtervolgen op diverse manieren.⁵²

Indien het onderhoudsgeld niet of onregelmatig wordt betaald, kan de echtgenoot die hier aanspraak op maakt, drie dingen doen. Hij/zij kan de rechterlijke beslissing laten uitvoeren, hij/zij kan voorschotten aan het OCMW op het onderhoudsgeld vragen, of hij/zij kan klacht gaan neerleggen. De echtgenoot die het onderhoudsgeld niet betaalt, maakt zich immers schuldig aan minstens één misdrijf waarvoor je klacht kunt neerleggen, namelijk het niet betalen van onderhoudsgeld (art. 391 bis SWB). Daarbij kan hij/zij ook in aanmerking komen voor vervolging wegens het begaan van twee andere misdrijven die met het eerste samenhangen, namelijk het zich bedrieglijk onvermogend maken en familieverlating.⁵³

Het bedrieglijk onvermogend maken veronderstelt volgende bestanddelen: het bewerken van het onvermogen, onder andere door de weigering om inkomsten uit arbeid te verwerven, het niet voldoen aan de verplichtingen en de persoon moet handelen met bedrieglijk opzet.⁵⁴ In art. 490 bis van het Strafwetboek kunnen we lezen hoe dit misdrijf bestraft wordt:

“Met gevangenisstraf van 1 maand tot 6 maanden en/ of met geldboete van € 50 tot 500 wordt gestraft hij die zijn onvermogen heeft bewerkt en aan de op hem rustende verplichtingen niet heeft voldaan...”⁵⁵

Familieverlating is een geldelijke verlating. Het is het vrijwillig in gebreke blijven van onderhoudsgeld te betalen gedurende meer dan twee maanden na de gerechtelijke beslissing waartegen geen beroep of verzet openstaat.⁵⁶ De bestraffing van dit misdrijf is te lezen in art. 360 bis van het Strafwetboek:

“met gevangenisstraf van 8 dagen tot 6 maanden en met geldboete van € 50 tot 500 of met een van die straffen alleen (...) wordt gestraft hij die, na door een rechterlijke beslissing waartegen geen verzet of hoger beroep meer open staat, te zijn veroordeeld om een uitkering tot onderhoud te betalen aan zijn echtgenoot, aan zijn bloedverwanten in de nederdalende lijn of in de opgaande lijn, meer dan twee maanden vrijwillig in gebreke blijft de termijnen ervan te kwijten.”⁵⁷

---

⁵² Versluys – Dunesme, L. (2002) *Huwelijksmoeilijkheden. Je rechten.*, Berchem: Epo, p. 161

⁵³ Versluys – Dunesme, L. (2002) *Huwelijksmoeilijkheden. Je rechten.*, Berchem: Epo, p. 165-167

⁵⁴ De Nauw, A. (2002) *Inleiding tot het bijzonder strafrecht*, vierde herwerkte uitgave, Mechelen: Kluwer Uitgevers, p. 226

⁵⁵ Versluys – Dunesme, L. (2002) *Huwelijksmoeilijkheden. Je rechten.*, Berchem: Epo, p. 165-167

⁵⁶ De Nauw, A. (2002) *Inleiding tot het bijzonder strafrecht*, vierde herwerkte uitgave, Mechelen: Kluwer Uitgevers, p. 125

⁵⁷ Versluys – Dunesme, L. (2002) *Huwelijksmoeilijkheden. Je rechten.*, Berchem: Epo, p. 165-167

Naast het niet of onregelmatig betalen van het onderhoudsgeld, kan de echtgenoot de andere ook achtervolgen op diverse manieren. Stalking is reeds eerder vernoemd. Een partner kan ook de privacy van de andere schenden. Zo kan hij/zij intieme foto's van de ander op het net plaatsen. Hierbij maakt hij/zij zich schuldig aan het misdrijf van openbare zedenschennis (art. 383 SWB), waarbij de benadeelde partner het recht heeft om een schadevergoeding te eisen van de ander. Tot slot kan de echtgenoot die verhuist, ook het nalaten zijn wettelijke verplichting te vervullen om aangifte te doen van adresverandering bij de gemeente.⁵⁸

Tot hier de feitelijke scheiding en de mogelijke problemen die eruit kunnen voortvloeien. Naast de feitelijke scheiding kunnen echtgenoten kiezen om een echtscheiding aan te vragen. In België kennen we drie soorten echtscheidingen, die allen door de rechtbank uitgesproken moeten worden. Er is de echtscheiding met onderlinge toestemming (E.O.T.), de echtscheiding op grond van fout en de echtscheiding op grond van een feitelijke scheiding van 2 jaar.^{59 60}

Binnen het kader van deze verhandeling, lijkt het ons het meest nuttig om stil te staan bij de echtscheiding op grond van fout. Er zijn twee categorieën van fouten, namelijk het overspel (art. 229 BW) enerzijds en anderzijds geweldsdaaden, mishandelingen en grove beledigingen (art. 231 BW)⁶¹. Overspel wordt gedefinieerd als '*een seksuele relatie van een gehuwde persoon met iemand anders dan zijn echtgenoot*'. Geweldsdaaden zijn brutaliteiten op je persoon die je leven in gevaar kunnen brengen, en mishandeling betekent een wrede en slechte behandeling. Grove belediging is minder eenduidig te definiëren. Het is gedrag dat indruist tegen de huwelijksplichten van hulp en bijstand, trouw en samenwonen. Het houdt een aanslag in op het respect, de waardigheid en het vertrouwen die echtgenoten aan elkaar verschuldigd zijn.⁶²

Om dit concreet te maken, sommen we enkele voorbeelden van grove beledigingen op. Zo wordt ontrouw als een grove belediging gezien. Hieronder valt zowel overspel, als homoseksualiteit of een passionele vriendschap voor een persoon van hetzelfde geslacht. Ook

---

⁵⁸ Versluys – Dunesme, L. (2002) *Huwelijksmoeilijkheden. Je rechten.*, Berchem: Epo, p. 177-178

⁵⁹ Versluys – Dunesme, L. (2002) *Huwelijksmoeilijkheden. Je rechten.*, Berchem: Epo, p. 113

⁶⁰ Dambre et al. (2004), *Burgerlijk wetboek*, Brugge: die keure, p. 62

⁶¹ Dambre et al. (2004), *Burgerlijk wetboek*, Brugge: die keure, p. 59 -60

⁶² Versluys – Dunesme, L. (2002) *Huwelijksmoeilijkheden. Je rechten.*, Berchem: Epo, p. 130

het niet willen vrijen is een grove belediging. De voorwaarde is wel dat het moet gaan over een weigering van seksuele omgang zonder ernstige of fysieke reden en over de vraag van de echtgenoot om te vrijen in omstandigheden die een normale seksuele omgang mogelijk maken. De weigering is bovendien beledigend als de andere echtgenoot niet wil vrijen uit minachting of antipathie. Impotentie op zich is geen grove belediging, enkel als ze te genezen zou zijn en de impotente partner weigert er wat aan te doen of als de impotentie voor het huwelijk verborgen is gehouden. Belangrijk is dat vrijen een vrijwillige aangelegenheid moet blijven, anders is het verkrachting of aanranding van de eerbaarheid. Er is ook de plicht tot samenwonen. Indien een echtgenoot de woning verlaat, zonder intentie om terug te keren, is dat voor de andere echtgenoot een grove belediging. Het is natuurlijk wel noodzakelijk dat alles in de juiste context geplaatst wordt. Als grove belediging wordt eveneens aanzien het in de steek laten van een zieke echtgenoot, geen onderhoudsgeld afgeven als kostwinner, het onderhoudsgeld niet betalen, spaargelden verkwisten, ... Tot slot zijn er nog enkele andere mogelijke grove beledigingen. Zo kunnen lichte slagen, alcoholisme, godsdienstige onverdraagzaamheid, schelden op of roddelen over de echtgenoot, beledigingen aan het adres van de minna(a)r(es) van de echtgenoot, verslaving aan drugs of spel en wangedrag in het algemeen, gezien worden als grove beledigingen.⁶³⁶⁴ Deze beledigingen vinden plaats binnen het huwelijk. Aangezien tijdens een feitelijke scheiding de echtgenoten nog niet gescheiden zijn, kunnen deze beledigingen voorkomen tijdens de feitelijke scheiding en worden ze aanzien als grond van echtscheiding.

Uit dit voorgaande kunnen we concluderen dat psychisch geweld een grond kan zijn tot echtscheiding. Er kunnen bij een feitelijke scheiding problemen ontstaan. Het betreft vooral problemen die ontstaan bij de uitvoering van een feitelijke scheiding, uitgesproken door de vrederechter, die strafrechtelijk bestraft kunnen worden. Er is ook de echtscheiding op grond van fout, meer bepaald op grond van gewelddaden, mishandelingen en grove beledigingen. Zeker bij de grove beledigingen vinden we elementen terug die op psychisch geweld duiden: schelden op of roddelen over de echtgenoot, weigeren te vrijen, ... De meeste van deze feiten worden niet strafrechtelijk bestraft, maar kunnen een burgerrechtelijke antwoord krijgen, in die betekenis dat ze een grond zijn om een echtscheiding uit te spreken.

---

⁶³ Versluys – Dunesme, L. (2002) *Huwelijksmoeilijkheden. Je rechten.*, Berchem: Epo, p. 131 - 135

⁶⁴ Dambre et al. (2004), *Burgerlijk wetboek*, Brugge: die keure, p. 60 -62

3.3.3. PAS: Parental Alienation Syndrome

Het PAS (Parental Alienation Syndrome) of ouderverstotingssyndroom werd geïntroduceerd door Dr. R. Gardner in 1985, in het artikel 'Recent Trends in Divorce and Custody Litigation'.⁶⁵ In 2003 publiceerde hij het boek 'The Parental Alienation Syndrome', dat momenteel geldt als standaardwerk voor het verstotingsverschijnsel.⁶⁶

Gardner definieert PAS als volgt :

*“The parental alienation syndrome (PAS) is a childhood disorder that arises almost exclusively in the context of child-custody disputes. Its primary manifestation is the child’s campaign of denigration against a parent, a campaign that has no justification. It results from the combination of a programming (brainwashing) parent’s indoctrinations and the child’s own contributions to the vilification of the target parent. When true parental abuse and/or neglect is present, the child’s animosity may be justified and so the parental alienation syndrome explanation for the child’s hostility is not applicable.”*⁶⁷

PAS is dus een stoornis die vrijwel alleen voorkomt binnen de context van echtscheiding, en de daarmee samenhangende voogdijproblematiek. Het gaat om de manifestatie van een kind dat zonder reden een ouder verstoot. Het gaat met andere woorden niet om een ouder die zijn kind mishandelt en die daardoor door het kind wordt afgewezen.

PAS wordt gekarakteriseerd door een cluster van symptomen, die meestal samen voorkomen bij het kind, namelijk een campagne van afwijzing, een gemis aan ambivalentie, absurde frivole rationalisering, ‘de onafhankelijke denker’ – fenomeen, de steun van de vervreemdende ouder in het conflict, afwezigheid van schuld ten opzichte van de afgewezen

---

⁶⁵ Rand, D.C. (1997) The spectrum of parental alienation syndrome, *American journal of forensic psychology*, volume 15, number 3

⁶⁶ Gardner, R.A. (2003), *The Parental Alienation Syndrome: Past, Present, and Future*. In *The Parental Alienation Syndrome: An Interdisciplinary Challenge for Professionals Involved in Divorce.*, eds. W. von Boch-Gallhau, U. Kodjoe, W Andritsky, and P. Koeppel, pp. 89-125. Berlin, Germany: VWB-Verlag für Wissenschaft and Bildung.

⁶⁷ Gardner, R.A. (2002), Parental Alienation Syndrome vs. Parental Alienation: Which Diagnosis Should Evaluators Use in Child-Custody Litigation? *The American Journal of Family Therapy*, 30(2):p. 101-123.

ouder, de aanwezigheid van geleende scenario's en de uitgestrektheid van de animositeit over vrienden en verdere familie van de afgewezen ouder.⁶⁸

Belangrijk is dat Gardner de verwerping van de andere ouder niet onmiddellijk als komend van het kind ziet, maar wel van de vervreemdende ouder, die het kind aan een hersenspoeling onderwerpt. In 85 % van de gevallen, in de VS en in Canada, blijkt de vervreemdende ouder de moeder te zijn. Volgens Gardner moeten de kinderen toegekend worden aan de ouder die het kind niet opzet tegen de andere ouder.⁶⁹

4. Kritische bemerkingen

Bij het opzoeken van literatuur over partnergeweld, hebben we enkele moeilijkheden ondervonden. Wanneer we als zoekterm 'partnergeweld', en de Engelse termen hiervan, gebruikten, kregen we een heleboel 'hits'. Wanneer we onze zoekopdracht verfijnden naar psychisch partnergeweld was het al minder, en wanneer het vernauwd werd naar psychisch partnergeweld waar mannen het slachtoffer zijn, bleef een miniem aantal hits over. Enkel op gespecialiseerde websites wordt er informatie voorzien, maar vaak is die informatie niet gedetailleerd. Dit alles wijst er op dat er tot nu toe weinig wetenschappelijk onderzoek is gevoerd naar psychisch partnergeweld waarvan mannen het slachtoffer zijn.

Wanneer we de informatie bekeken, blijkt er meer aandacht te zijn voor mannen die fysiek mishandeld worden door hun vrouw, dan mannen die onderhevig zijn aan psychisch geweld van hun partner. Psychisch geweld is een onderzoeksdomein dat veel minder tastbaar is, wat waarschijnlijk een verklaring is voor het weinige werk dat hier rond gevoerd is. Aan de andere kant is de gevonden literatuur uit verschillende landen afkomstig, wat er op wijst dat er langzaam in alle landen een bewustwording plaatsvindt.

---

⁶⁸ Gardner, R.A. (2003), *The Parental Alienation Syndrome: Past, Present, and Future*. In *The Parental Alienation Syndrome: An Interdisciplinary Challenge for Professionals Involved in Divorce.*, eds. W. von Boch-Gallau, U. Kodjoe, W Andritsky, and P. Koeppel, pp. 89-125. Berlin, Germany: VWB-Verlag für Wissenschaft and Bildung.

⁶⁹ Van Gijsegem, H.(2002) Conferentie over het ouderverstotingssyndroom, Namen (uit bundel 'Oudervervreemding bij scheiding' (2004), Schaarbeek: Hoger instituut voor Gezinswetenschappen)

De gebruikte literatuur is afkomstig van Canada, Amerika, Engeland, Ierland, Nederland, de Scandinavische landen, en België. In al deze landen is de dominante cultuur min of meer dezelfde. Dit wil echter niet zeggen dat er geen verschillen zijn in gewoonten, gebruiken of ideeën. Het is belangrijk rekening te houden dat wat in de buitenlandse literatuur staat, niet noodzakelijk te veralgemenen is naar de Belgische man/ vrouw.

Een ander gegeven dat we voor ogen moeten houden, is dat geweld voorkomt binnen alle sociale lagen, binnen alle leeftijden, binnen alle opleidingsvormen, ...! Geweld is immers niet altijd zichtbaar, is niet altijd detecteerbaar.

B. Onderzoeksrapport

1. Inleiding

Psychisch geweld is een zeer vaag en moeilijk af te bakenen begrip. Het gaat niet om een bepaald soort handelingen, maar om allerlei verschillende vormen van interactie en communicatie. Toch neemt het een belangrijke plaats in binnen de hulpverlening van geweldslachtoffers en in het denken van mishandelde personen. Voor hen is het duidelijk dat psychisch geweld een vorm van geweld is, vergelijkbaar met fysisch en seksueel geweld.

Er zijn twee instrumenten opgesteld om psychisch geweld te meten. Er is het instrument opgesteld door Tolman.⁷⁰ Tolman stelde een lijst samen, bestaande uit 58 handelingen. Aan de hand van een 5- puntenschaal werd nagegaan hoe vaak deze handelingen de laatste zes maanden waren voorgevallen. De auteur plaatste zelf een kanttekening bij de validiteit van zijn instrument, namelijk dat het net zo goed de verstoordheid van de relatie zou kunnen meten. Er is ook de Index of Spouse Abuse (ISA), een instrument dat aan de hand van 30 items zowel fysiek als niet-fysiek geweld wil meten⁷¹. De bevraging gebeurt net zoals bij het instrument van Tolman aan de hand van een 5- puntenschaal die de frequentie weergeeft. Noch Tolman noch Hudson & McIntosh geven aan waarom ze de geselecteerde handelingen als psychisch geweld beschouwen, en wat hun instrument zou kunnen onderscheiden van een instrument dat huwelijksproblemen of communicatiestoornissen meet. Sybille Opdebeeck⁷² vermeldt dan ook dat een toekomstig onderzoek een geschikter instrument voor het meten van psychisch geweld zou kunnen construeren, door bij de partnerklachten te vragen naar de mate waarin men zich door de onderscheiden handelingen gekwetst voelt, en naar de mate waarin men de partner de intentie om te kwetsen toeschrijft.

---

⁷⁰ Opdebeeck, S. (1993) *Afhankelijkheid en het beëindigen van partnergeweld*. Proefschrift tot het verkrijgen van de graad 'Doctor in de sociale wetenschappen', Katholieke Universiteit Leuven, p. 131 - 134

⁷¹ Hudson & McIntosh (1981), geciteerd in: Opdebeeck, S. (1993) *Afhankelijkheid en het beëindigen van partnergeweld*. Proefschrift tot het verkrijgen van de graad 'Doctor in de sociale wetenschappen', Katholieke Universiteit Leuven, p. 131 - 134

⁷² Opdebeeck, S. (1993) *Afhankelijkheid en het beëindigen van partnergeweld*. Proefschrift tot het verkrijgen van de graad 'Doctor in de sociale wetenschappen', Katholieke Universiteit Leuven, p. 131 - 134

2. Aanleiding tot onderzoek

De 'Beweging tegen Geweld - vzw Zijn' heeft dit onderzoeksprobleem kenbaar gemaakt bij de wetenschapswinkel. Ze zochten een student(e) die in functie van zijn/haar verhandeling een onderzoek hierrond wou verrichten.

Deze vzw is een organisatie die preventief en duidelijk optreedt tegen geweld en misbruik binnen elke vertrouwensrelatie, zodat de spiraal die van generatie op generatie wordt doorgegeven, doorbroken wordt. De preventieve en duidende werking van deze vzw beoogt inzichtverwerving, attitudeverandering, waardenbesef en biedt een meerwaarde ten opzichte van de curatieve werking van de hulpverlening. In kader hiervan is hun doel meer informatie te verkrijgen over geweld en misbruik in de privé-sfeer.⁷³

Zelf ben ik geïnteresseerd in het fenomeen 'geweld'. Vooral de mechanismen die achter het systeem liggen, integreren me. Het leek me interessant om in kader van dit thema een onderzoek uit te voeren. Bovendien vind ik het uitgangspunt, namelijk de man als slachtoffer, boeiend.

3. Onderzoekbaarheid van het probleem

Aangezien over dit probleem weinig kennis te vinden is, zullen we een exploratief onderzoek uitvoeren. Bovendien ligt dit onderzoek gevoelig, behoort het voor een groot deel tot de taboesfeer. Met als gevolg dat de onderzochten eerst vertrouwen in mij, de student-onderzoeker, zullen moeten stellen vooraleer ze de informatie willen/kunnen verstrekken. Het onderzoek zelf zal vooral betrekking hebben op de aard van het onderzochte verschijnsel, namelijk op de verschillende vormen van psychisch geweld die voorkomen in een partnerrelatie en waaraan mannen onderhevig zijn. We zullen dan ook vooral vragen naar de ervaring met of de beleving van zulke zaken. Om al deze redenen hebben we geopteerd voor een kwalitatief onderzoek.⁷⁴

---

⁷³ Beweging tegen Geweld - vzw Zijn (geen datum) *Informatiebrochure 'Beweging tegen Geweld - vzw Zijn'*, Brussel

⁷⁴ Baarda, D. B. et al (2001) *Basisboek Kwalitatief onderzoek: Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*, Wolters- Noordhoff bv Groningen/ Houten, p.17 -22

Dit gezegd zijnde gaan we bekijken of ons probleem wel onderzoekbaar is. Om dit na te gaan, moeten we verschillende factoren in rekening brengen, meer bepaald de ethische verantwoording, de afbakening en inperking van het onderwerp, de bereikbaarheid en bereidheid van de onderzochten en tot slot de beschikbaarheid over tijd en geld.⁷⁵

Naar ethische verantwoording, dienen de onderzochten op vrijwillige basis aan het onderzoek mee te werken. Ze mogen geen valse voorstelling van de zaken krijgen. Er mogen geen schadelijke gevolgen voor de onderzochten zijn en hun anonimiteit moet worden gewaarborgd.⁷⁶

Naar afbakening en inperking van het onderwerp, hebben we gekozen om onderzoek te doen naar psychisch geweld in de heteropartnerrelatie. Bovendien gaan we ons onderzoek toespitsen op de mannelijke slachtoffers.

De bereikbaarheid en de bereidheid van de onderzochten is een moeilijke factor. Het onderwerp ligt immers in de taboesfeer; weinig mannen komen ervoor uit dat ze slachtoffer zijn van psychisch geweld in hun partnerrelatie. En de problematiek is niet gekend bij de meerderheid van de bevolking. Dit kan ervoor zorgen dat het vinden van een populatie meer tijd in beslag neemt.

Tot slot het beschikken over tijd en geld. Doordat we vooral (mondelinge) interviews afnemen bij de betrokkenen blijft de kost relatief laag (in vergelijking met schriftelijke interviews). Anderzijds wordt het onderzoek op die manier tijdsintensiever. Vooral omdat we de interviews zullen combineren met een documentenonderzoek.

4. Doelstelling

4.1. Doelstelling

De doelstelling van het onderzoek is een antwoord te vinden op de vraag welke vormen van psychisch geweld voorkomen. Na samenkomst met de verschillende actoren (Beweging tegen Geweld - vzw Zijn, de wetenschapswinkel, de student en de promotor) is geopteerd om de doelstelling te specificeren naar het maken van een inventaris van de verschillende vormen

---

⁷⁵ Baarda, D. B. et al (2001) *Basisboek Kwalitatief onderzoek: Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*, Wolters- Noordhoff bv Groningen/ Houten, p.33

⁷⁶ Baarda, D. B. et al (2001) *Basisboek Kwalitatief onderzoek: Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*, Wolters- Noordhoff bv Groningen/ Houten, p.34

waarin psychisch geweld kan voorkomen bij mannen. Het ultieme doel is te komen tot een rapport op basis waarvan een kwantitatief onderzoeksinstrument (enquête) kan worden ontwikkeld.

4.2. De relevantie

Wanneer het onderzoek een bijdrage levert aan het oplossen van het probleem, spreken we over de relevantie van het onderzoeksprobleem.⁷⁷ Dit onderzoek heeft als doel zowel een praktische als een theoretische relevantie te hebben. Bovendien is er ook de relevantie voor de opdrachtgever ‘Beweging tegen Geweld – vzw Zijn’.

De relevantie van het onderzoek is theoretisch van aard. Er zal gepoogd worden om met dit onderzoek een instrument aan te reiken voor het meten van psychisch geweld, meer bepaald mogelijke vormen van operationalisering voor het uitvoeren van een kwantitatief onderzoek. Met de resultaten van dit onderzoek willen we een rapport aanreiken op basis waarvan een kwantitatief onderzoeksinstrument kan ontwikkeld worden.

De relevantie van het onderzoek is ook praktisch van aard. De informatie die we bekomen, kan helpen om de hulpverlening beter af te stemmen op het mannelijke slachtoffer. Bovendien heeft het onderzoek tot doel om de man als slachtoffer maatschappelijk meer aanvaard te maken.

De relevantie voor de opdrachtgever tot slot. Wetenschappelijk onderzoek is voor de vzw van belang om de visie die ze heeft omtrent familiaal geweld, ondersteund te zien. Om kort op de bal te kunnen spelen en om in beweging te blijven, wil de vzw via de samenwerking nagaan of hun visie nog correct is en of er nieuwe ontwikkelingen zijn.

Dit onderzoek is voor de ‘Beweging tegen Geweld – vzw Zijn’ relevant voor drie redenen. Het onderzoek dient om de waarheid over dit soort geweld naar boven te laten komen en zo de attitude ten opzichte van dit geweld te wijzigen. Te vaak is het beeld dat men van mannelijke slachtoffers heeft, het beeld van de slappeling, het mietje, ... De vzw wil door

---

⁷⁷ Baarda, D. B. et al (2001) *Basisboek Kwalitatief onderzoek: Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*, Wolters- Noordhoff bv Groningen/ Houten, p.41

inzichten de attitude van mensen tegenover intrafamiliaal geweld veranderen. Psychisch geweld op mannen wordt bovendien amper onderzocht. Het onderzoek dient dus om een belangrijk gat in de wetenschappelijke literatuur op te vullen. Tot slot zal de vzw het onderzoek gebruiken om studiedagen te organiseren rond het thema en om deze later om te zetten in een uitgebreidere vorming. Hulpverlening voor mannen is immers quasi onbestaande. Door dit wetenschappelijk onderzoek te vertalen naar vorming, kan de ‘Beweging tegen Geweld – vzw Zijn’ de hulpverlening voor mannen mee sturen.⁷⁸

4.3. De doelgroep

Zoals uit de relevantie reeds duidelijk wordt, bestaat de doelgroep van het onderzoek in de eerste plaats uit ‘Beweging tegen Geweld - vzw Zijn’. Daarnaast zal het voor hulpverleners en andere geïnteresseerden een nuttige bron van informatie zijn. Aangezien het ultieme doel van dit onderzoek een rapport is op basis waarvan een kwantitatief meetinstrument opgesteld kan worden, is dit document ook bedoeld voor degenen die verder onderzoek willen doen omtrent dit onderwerp.

5. Probleemstelling en onderzoeksvragen

5.1. De probleemstelling

De probleemstelling geeft een antwoord op de vraag wat we gaan onderzoeken. In dit onderzoek gaan we de ervaring met of de beleving van verschillende vormen van psychisch geweld bekijken. Daarnaast gaan we kijken naar de verschillende vormen waarin psychisch geweld kan voorkomen.

5.2. De onderzoeksvragen

De probleemstelling van dit onderzoek is tweeledig, namelijk

1. de ervaring met of de beleving van de verschillende vormen van psychisch geweld onderzoeken
2. de verschillende vormen waarin psychisch geweld bij mannen kan voorkomen

---

⁷⁸Beweging tegen Geweld – vzw Zijn, e-mail 18 april 2005

Dit leidt tot de volgende onderzoeksvragen:

1. In welke vorm komt het psychisch geweld ter sprake?
2. Welke vormen van psychisch geweld kan men onderscheiden?

6. Opzet en uitvoering van het onderzoek

6.1. Keuze onderzoekseenheden

We hebben gekozen om respondenten te gebruiken als onderzoekseenheid. Dit zijn personen die geïnterviewd worden, met als doel informatie over henzelf te verkrijgen. Om onze respondenten te selecteren, maken we gebruik van gerichte steekproeven. We hebben enkel die mannen ondervraagd die met de problematiek in aanraking zijn geweest. Deze respondenten hebben we verkregen door contact op te nemen met de organisatie BGMK – Bond voor Gescheiden Mannen met Kinderen.

We maken daarnaast gebruik van gerechtelijke dossiers. Deze dossiers werden geselecteerd op het voorkomen van psychisch geweld op mannen. Het betreft hier dus ook een gerichte steekproef.

6.2. Beschrijving en verantwoording dataverzamelmethode

6.2.1. Het interview

We hebben geopteerd voor een open of topic interview; dit omdat het onderwerp moeilijk bespreekbaar is. Mensen moeten hun verhaal kunnen doen, los van een bepaalde volgorde waarin bepaalde vragen gesteld worden. We hebben wel enkele topics voorzien die we wilden bespreken, maar we hebben vooral ingespeeld op verhaal. Het is, met andere woorden, een weinig gestandaardiseerde vorm van interview. Het lijkt veel meer op een gewoon gesprek met iemand, wat het makkelijker maakt om het vertrouwen tussen onderzoeker en respondent te creëren. Het nadeel is wel dat de kwaliteit van het interview in grote mate afhankelijk is van de onderzoeker. Bovendien moet de onderzoeker over een aantal capaciteiten beschikken: flexibiliteit om in te spelen op het verhaal van de respondent, goed kunnen luisteren, een gesprek kunnen (onder)houden en in staat zijn om ‘goede’ vragen

te stellen.⁷⁹ Ondanks deze extra vereisten hebben we gekozen voor een open interview. De voordelen, namelijk een sneller vertrouwen kunnen bewerkstelligen en een minder makkelijk gespreksonderwerp ter sprake kunnen brengen, wogen zwaarder door in onze beslissing.

Hoewel een open interview ideaal gebruikt kan worden in een informele setting, hebben wij gekozen om onze respondenten te interviewen in een meer formele setting. Wij hebben immers het gesprek, en het gespreksonderwerp, op voorhand aangekondigd. Binnen het gesprek hebben we het gespreksonderwerp uitgediept en zijn er persoonlijke en emotionele aspecten aan bod gekomen. We kunnen dan ook spreken van diepte-interviews.⁸⁰

Onze respondenten vertelden hun verhaal, en dat verhaal ging over hun verleden. We moeten dan ook oog hebben voor twee mogelijke vertekeningen. Hun kijk op vroeger kan beïnvloed zijn door de veranderde situatie nu, en respondenten zijn geneigd om dingen van vroeger te veranderen om ze meer in overeenstemming met elkaar en met het heden te brengen.⁸¹

Samengevat kunnen we dus zeggen dat we retrospectieve diepte-interviews hebben afgenomen. De structuur van het interview, de topic-lijst vindt u in de bijlage 1 terug.

6.2.2. De documentenanalyse

Omdat respondenten moeilijk te vinden zijn, hebben we geopteerd om ook gebruik te maken van documenten, meer bepaald gerechtelijke dossiers. Een van de voordelen van documenten is dat ze 'geduldig' zijn; de onderzoeker kan gemakkelijk voor een tweede of derde keer al dan niet vanuit een andere invalshoek de documenten bevragen. Een respondent meerdere keren over hetzelfde bevragen, is minder evident. Een nadeel is echter dat het gaat over informatie uit de tweede hand. Documenten zijn opgetekend met een bepaald doel voor ogen, en hierdoor kan kostbare informatie voor de onderzoeker weggevallen zijn.⁸²

---

⁷⁹ Baarda, D. B. et al (2001) *Basisboek Kwalitatief onderzoek: Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*, Wolters- Noordhoff bv Groningen/ Houten, p.132

⁸⁰ Baarda, D. B. et al (2001) *Basisboek Kwalitatief onderzoek: Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*, Wolters- Noordhoff bv Groningen/ Houten, p.133

⁸¹ Baarda, D. B. et al (2001) *Basisboek Kwalitatief onderzoek: Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*, Wolters- Noordhoff bv Groningen/ Houten, p. 137

⁸² Baarda, D. B. et al (2001) *Basisboek Kwalitatief onderzoek: Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*, Wolters- Noordhoff bv Groningen/ Houten, p.160

6.3. Materiaalverzameling

6.3.1. Het vinden van respondenten

Om respondenten te vinden, hebben we contact genomen met BGMK- Bond van Gescheiden Mannen met Kinderen -, provincie Antwerpen. Het eerste contact met deze organisatie is gelegd op de conferentie over 'Oudervervreemding bij scheiding', georganiseerd door het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen, op 30 maart 2004. In april zijn we naar een info-avond geweest, georganiseerd door BGMK. Hier werd ons onderzoeksproject voorgesteld en hebben we een oproep gedaan naar respondenten. Vijf mannen hebben zich hiervoor opgegeven. De oproep naar respondenten is ook in het krantje gezet, maar hier is geen respons meer op gekomen. In de maanden november – december 2004 hebben we deze mannen geïnterviewd. We hebben steeds een afspraak gemaakt, zodat ze op de hoogte waren van onze komst. Op een kaartje hebben we onze topics geschreven. Bij het afnemen van de interviews bleek dat de respondenten gemakkelijker hun verhaal konden vertellen als zij het kaartje voor hun hadden liggen. De interviewer stelde dus een minimum aan vragen. De respondent vertelde zijn verhaal, en gebruikte hiervoor de topics als kapstokken.

Naast het contact met BGMK, hebben we ook een oproep gelanceerd op de website van stichting Humanity, Blijf van mijn lijf huis voor mannen. Deze Nederlandse stichting richt zich naar fysiek en psychisch mishandelde mannen. Op deze oproep hebben we één reactie gekregen, waarbij we meer informatie ontvingen over het onderwerp, doch geen respondenten.

Ook via het weekblad 'Flair' (en de andere tijdschriften van de SANOMI-groep) hebben we een oproep proberen te lanceren. Op 24 mei 2004 kregen we een heleboel interessante websites doorgemailed, maar tevens de spijtige boodschap dat een oproep niet mogelijk was.

6.3.2. Het documentenonderzoek

Het documentenonderzoek heeft een eerste aanzet gekend met het schrijven van een brief aan de Procureur Generaal, de heer A. Van Oudenhove. In deze brief werd de aanvraag gedaan om gerechtelijke dossiers te mogen gebruiken in het onderzoek. Deze brief is verstuurd op 25 mei 2004. In juni volgde het positief antwoord. Vervolgens hebben we hetzelfde verzoek gericht aan de Procureur des Konings van het gerechtelijk arrondissement Leuven, de heer Ivo Carmen. Deze brief is verstuurd op 22 juli 2004. Begin oktober hebben we ook hier een

positief antwoord ontvangen. Na contact met het parket, de griffie en het maken van de nodige afspraken, zijn we gestart met het documentenonderzoek op 19 oktober 2004. In een eerste fase hebben we de nodige documenten geselecteerd. Volgens de wet, zijn er drie ‘categorieën’ van klachten waarbinnen psychisch geweld in een partnerrelatie voorkomt, namelijk ‘bedreigingen’, ‘weigeren van bezoekrecht⁸³’ en ‘stalking’. Het zijn de dossiers die één van de drie categorieën als onderwerp hadden, die we hebben geselecteerd. In totaal waren er 1963 dossiers. De verdachten in deze dossiers waren zowel vrouwen als mannen. We hebben die dossiers geselecteerd waarvan de vrouw de verdachte was. Uit deze selectie bleven 420 dossiers over. Van deze 420 dossiers hebben we er 107 onderzocht. 62 van hen bleken van toepassing. Bij de andere dossiers waren de vrouwen ofwel familieleden, ofwel onbekenden. Tien dossiers konden we niet onderzoeken, omdat ze niet ter inzage waren. 35 van de 62 dossiers waren dossiers zonder gevolg, 27 van hen waren met gevolg.

6.3.3. Een kanttekening

Naast het verwerven van respondenten en de toestemming krijgen tot inzage van de gerechtelijke dossiers, hebben we ook informatie proberen te verwerven over het onderwerp zelf, en dit via verschillende kanalen. We hebben een brief geschreven naar minister M. Arena, die zich verdiept in het thema rond partnergeweld. Deze brief is verstuurd naar aanleiding van een artikel in de krant ‘Metro’, op 1 juni 2004. Op 23 juni is er een antwoord gevolgd; de vraag was doorgestuurd naar het Instituut voor Gelijkheid van vrouwen en mannen. Tot op heden hebben we nog altijd geen verdere informatie ontvangen. Ook de stichting Humanity is gecontacteerd geweest. De eerste mail is verstuurd op 24 mei 2004. Ook hier is geen reactie gekomen. Slachtofferhulp van CAW Leuven heeft wel gereageerd. Op 3 mei 2004 konden zij enkel melden dat er zeer weinig informatie over het onderwerp bestaat. TransAct, tot slot, heeft op 16 september 2004 laten weten dat ze verschillende publicaties hebben rond mannenhulpverlening, maar deze waren voornamelijk toegespitst op seksueel geweld.

---

⁸³ Aangezien de documenten nog de term ‘bezoekrecht’ gebruikten, hebben we er voor geopteerd om deze term ook in deze verhandeling te blijven gebruiken.

6.4. Registratie, verwerking en preparatie gegevens

6.4.1. Registratie

Bij het afnemen van de interviews hebben we twee registratiemethoden gebruikt. De kernwoorden, kernzinnen zijn genoteerd in een schrift, door de interviewer, en we hebben gebruik gemaakt van een bandrecorder. Geen enkele van de respondenten had hiermee problemen. Wel vroegen ze hun privacy te waarborgen.

Bij de documentenanalyse hebben we de voornaamste gegevens in een schrift genoteerd, aangezien kopiëren geen optie was. Ook hier is het van belang dat de privacy gewaarborgd wordt.

6.4.2. Verwerking en preparatie

Om de gegevens te verwerken, hebben we gebruik gemaakt van een klassieke inhoudsanalyse. We hebben uit de interviews en uit de gerechtelijke documenten de belangrijkste informatie gehaald. Deze informatie hebben we benoemd; we hebben er een code aan toegekend. Dit benoemen hebben we gedaan met de woorden die de respondenten ons aangereikt hebben. Wanneer een respondent bijvoorbeeld sprak van 'begluren', hebben we dit ook zo gecodeerd. We hebben deze inhoudsanalyse een tweede maal doorgevoerd aan de hand van het programma Atlas.ti.

Dit programma werkt met Hermeneutical Units (HU). Een HU is een verzamelnaam van één project in één bestand. Elk onderzoek zit dus in één HU en elke HU bevat naast de primaire documenten ook codes, families, memos, ...⁸⁴

De primaire documenten zijn het veldmateriaal, de ruwe data. In ons geval zijn de primaire documenten de interviews en de neerslag van de gerechtelijke documenten. Deze documenten worden onderverdeeld in quotations door er codes aan toe te kennen. Quotations zijn delen van het primaire document die door de onderzoeker belangwekkend of interessant

---

⁸⁴ Mortelmans, D., *Atlas-ti, een inleiding*. Universiteit Antwerpen, p. 4(<http://www.ua.ac.be/mtso>, geraadpleegd in april 2005)

zijn bevonden. Terugkerende en belangrijke elementen die uit de primaire documenten naar voor komen, worden op een abstracter niveau getild door ze op te slaan in codes.⁸⁵

Dit coderen, het benoemen van de verschillende vormen van psychisch geweld, leidt tot onderstaand overzicht.

Figuur 1: De verschillende vormen van psychisch geweld

achtervolgen	obscene gebaren maken
afgewezen worden	onwaarheden rondbazuinen
afreageren op een voorwerp van het slachtoffer	overspel
bedreiging	pesterijen
begluren	roepen en tieren
beschuldigen	sms berichten
brieven	telefoon
de schuld geven	uit bevolkingsregister laten schrappen
e-mail	uitlachen
geen steun geven	uitmaken, schelden
herhaaldelijk vertrekken en terugkomen	vernederen
huis leeghalen	verwijten
kinderen gebruiken	weigeren te tekenen
lastig vallen	weigeren van seks
lastig vallen via GSM	weigering bezoekrecht
liegen	zakelijk onderuit halen
loon opmaken	zaken meenemen
moeder laten voorgaan	zin doorduwen
negatieve opmerkingen maken	zwart maken

6.5. Beschrijving en verantwoording analysebeslissingen

De verschillende vormen van psychisch geweld hebben we bekomen door onze ruwe data te coderen. Om meer overzicht te bieden, hebben we de vormen ingedeeld in vijf families, namelijk ‘bedreigingen’, ‘met betrekking tot kinderen’, ‘neerhalen’, ‘stalking’ en ‘andere’.

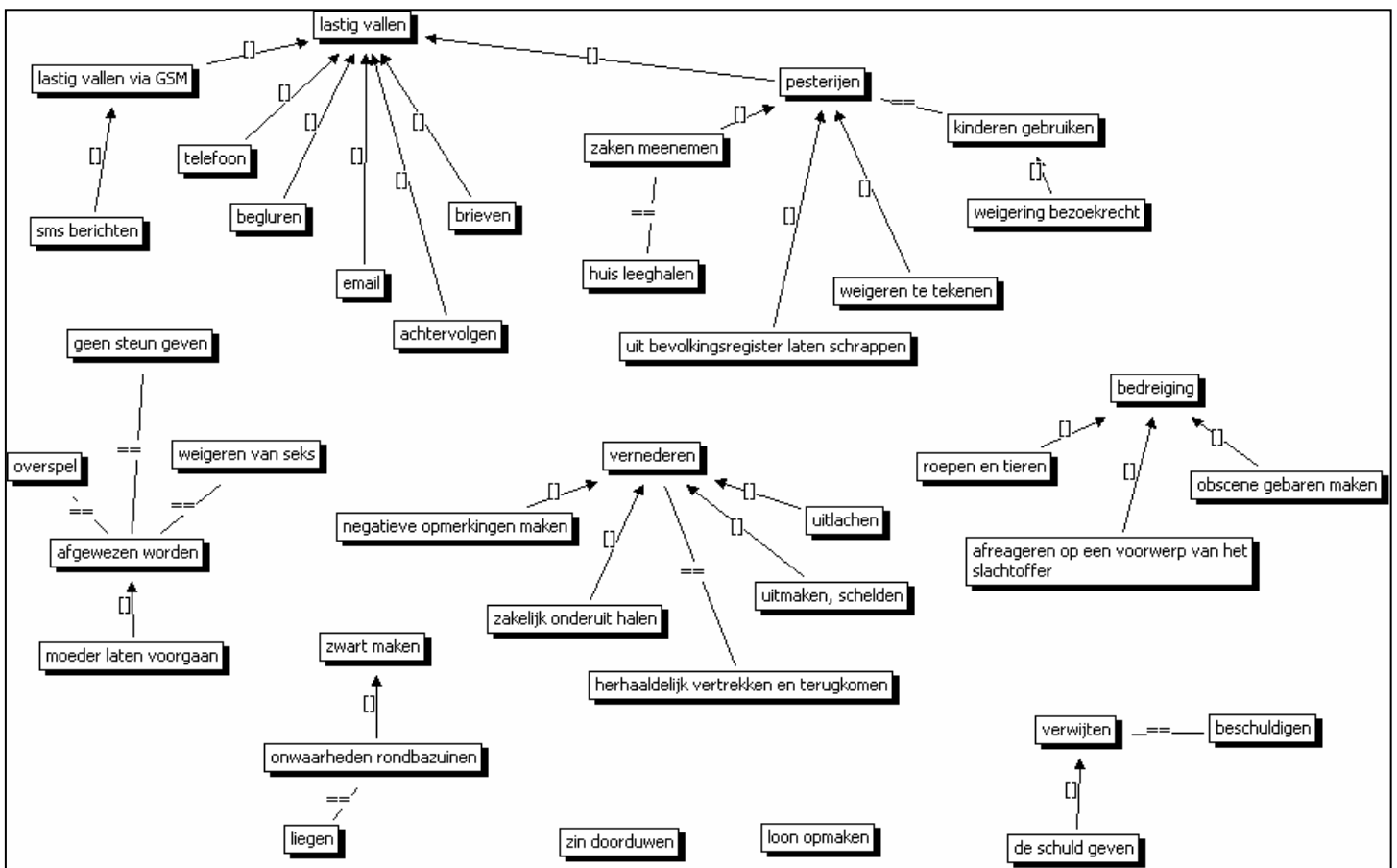
---

⁸⁵ Mortelmans, D., *Atlas-ti, een inleiding*. Universiteit Antwerpen, p. 4 –5 (<http://www.ua.ac.be/mtso>, geraadpleegd in april 2005)

We hebben ervoor gekozen om de drie gerechtelijke categorieën aan te houden, namelijk ‘bedreigingen’, ‘stalking’ en ‘met betrekking tot kinderen’. Deze laatste categorie is in dit onderzoek wel ruimer geïnterpreteerd. Daarnaast waren er enkele vormen die vooral de integriteit van een persoon aantasten. Deze hebben we samen gegroepeerd binnen de categorie ‘neerhalen’, en tot slot waren er enkele vormen die buiten alle andere categorieën vallen; de restcategorie.

Om te komen tot deze categorieëningdeling hebben we een ‘network view’ gemaakt, met behulp van het programma Atlas.ti. Een ‘network view’ is een grafische voorstelling waarin onderlinge verbanden tussen codes naar voren komen. Twee verbanden kunnen hierbij onderscheiden worden: ‘het behoren tot’, weergegeven met een pijl in het schema, en ‘is geassocieerd met’, weergegeven met een lijn in het schema.

Figuur 2. Network view

Aan de hand van dit ‘network view’ hebben we zes families gegroepeerd, zoals in onderstaand schema aangegeven is. Hoewel pesterijen hier nog als een aparte categorie te vinden is, hebben we dit, verder in het onderzoek, toegevoegd aan de categorie ‘stalken’.

Figuur 3. Zes categorieën

<p>Bedreigingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - afreageren op een voorwerp van het slachtoffer - bedreiging - obscene gebaren maken - roepen en tieren <p>Neerhalen</p> <ul style="list-style-type: none"> - afgewezen worden - beschuldigen - de schuld geven - liegen - moeder laten voorgaan - negatieve opmerkingen maken - onwaarheden rondbazuinen - overspel - uitlachen - uitmaken, schelden - vernederen - verwijten - weigeren van seks - zakelijk onderuit halen - zwart maken	<p>Pesterijen</p> <ul style="list-style-type: none"> - het huis leeghalen - pesterijen - uit bevolkingsregister laten schrappen - weigeren te tekenen - zaken meenemen <p>Met betrekking tot kinderen</p> <ul style="list-style-type: none"> - kinderen gebruiken - weigering bezoekrecht <p>Stalking</p> <ul style="list-style-type: none"> - achtervolgen - begluren - brieven - e-mail - lastig vallen - lastig vallen via GSM - sms berichten - telefoon <p>Andere</p> <ul style="list-style-type: none"> - herhaaldelijk vertrekken en terugkomen - loon opmaken - zin doorduwen
--	---

6.6. Een kwantitatieve analyse

Bij het uitvoeren van het onderzoek, kwamen we tot een opmerkelijke bevinding. Bij het registreren van de leeftijden van de verdachten/ daders, merkten we dat de gegevens die we uit de literatuur hadden omtrent de leeftijd van de verdachten/daders, niet in overeenstemming leken te zijn met de gegevens uit ons onderzoek, en met de gegevens van de opdrachtgever.

McKeown vermeldt immers dat de meeste vrouwelijke daders jonger zijn dan 30 jaar⁸⁶, terwijl de ervaringen van de opdrachtgever eerder aangeven dat de meeste vrouwelijke daders ouder zijn dan 30 jaar.

Omwille van deze reden, hebben we gekozen om via een kwantitatieve analyse te verifiëren of ons onderzoek de resultaten uit de literatuur tegenspreken. Deze kwantitatieve analyse hebben we uitgevoerd via het programma SPSS. We zijn nagegaan welke leeftijdsgroep het meeste voorkomt en wat de gemiddelde leeftijd is van de vrouwen. Hiervoor hebben we enkel gebruik gemaakt van de gegevens uit de gerechtelijke dossiers.

6.7. Betrouwbaarheid en geldigheid

De betrouwbaarheid van een onderzoek, is de vraag stellen: ‘in hoeverre benoem ik iets dat iemand anders ook zo benoemt?’ Of met andere woorden: het is de mate van consistentie waarin bepaalde vormen tot een categorie worden toegeschreven door verschillende onderzoekers of door dezelfde onderzoeker in andere omstandigheden.⁸⁷ Om de betrouwbaarheid te verhogen, coderen we op gestandaardiseerde wijze en proberen we dit helder te verwoorden. Daarnaast kunnen we ook iemand anders laten categoriseren, en nagaan of deze op dezelfde manier ingedeeld heeft.

Wat de geldigheid betreft, moeten we onderscheid maken tussen de interne en de externe geldigheid. Om interne geldigheid te bereiken, moeten we nagaan of de verzamelde gegevens een goede weergave zijn van datgene wat zich in de praktijk feitelijk afspeelt; we moeten ons afvragen wat de waarde is van de verzamelde gegevens. Wat de interviews betreft, is de interne geldigheid niet hoog. We horen immers maar één kant van het verhaal en bovendien vertelt de respondent over het verleden, wat op zich al vertekeningen kan meebrengen. Dit wordt opgevangen door de gerechtelijke documenten. De interne geldigheid is daar hoger. De feiten waarvoor klacht wordt ingediend, zijn immers onderzocht op hun overeenstemming met de werkelijkheid.

Uit de resultaten blijkt dat slechts weinig feiten strafbaar bevonden worden. Toch hebben we ervoor gekozen om alle feiten mee op te nemen, ook die feiten die zonder gevolg zijn

---

⁸⁶ McKeown K., Kidd, P.(2002) *Men and Domestic violence: what research tells us*, Report to the Department of Health & Children, Ireland

⁸⁷ Hammersley (1992), geciteerd in: Silverman, D. (1993) *Interpreting Qualitative Data. Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*, SAGE Publications, p. 145

beoordeeld. Feiten zonder gevolg zijn immers niet noodzakelijk feiten die niet strafbaar zijn. Soms is de reden waarom geen gevolg toegekend wordt, te wijten aan de houding van het slachtoffer, aan de zwaarte van de feiten of aan externe omstandigheden.

Ook de externe geldigheid, namelijk de mogelijkheid tot generaliseren, is met dit onderzoek niet bereikt. De omvang van de steekproef is daarvoor ontoereikend. We hebben immers slechts 5 respondenten geïnterviewd. Wat de documentenanalyse betreft, hebben we in totaal 107 dossiers bekeken, waarvan er 62 van toepassing bleken te zijn. Op te merken is wel dat dit onderzoek aanleiding kan geven tot een kwantitatief onderzoek waar de externe geldigheid zeer hoog kan liggen. Wanneer er een kwantitatief meetinstrument is ontwikkeld, kan een onderzoeker een grote steekproef houden. Deze steekproef hoeft niet noodzakelijk te bestaan uit mannen waarvan geweten is dat ze slachtoffer zijn van psychisch geweld. Iedere man kan met dit meetinstrument bevraagd worden, waardoor het mogelijk wordt om een realistischer beeld te krijgen van het aantal mannen die effectief slachtoffer zijn van psychisch geweld.

Als laatste vermelden we de methodische triangulatie. We hebben gebruik gemaakt van verschillende dataverzamelmethode, namelijk interviews en documentenonderzoek. Hierdoor wordt het beeld van de onderzoekssituatie geldiger.⁸⁸

7. Resultaten

7.1. De kwalitatieve analyse

7.1.1. De verschillende vormen van psychisch geweld

Zoals we eerder aangaven, zijn de verschillende vormen van psychisch geweld benoemd met behulp van de woorden van de respondenten. Hierdoor lijkt het dat sommige vormen meerdere keren voorkomen in onze opsomming. Dit meermaals voorkomen wordt opgevangen in de categorieënindeling.

In totaal kunnen we 37 verschillende vormen onderscheiden:

---

⁸⁸ Baarda, D. B. et al (2001) *Basisboek Kwalitatief onderzoek: Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*, Wolters- Noordhoff bv Groningen/ Houten, p. 96

1. Achtervolgen. In de gegevens vinden we verschillende manieren van achtervolgen terug. Er is het achtervolgen met de wagen. Er zijn ook vrouwen die hun ex-partner volgen tot aan de woning en zelfs de woning willen betreden. En er is controlerend gedrag. Het tegenkomen van de ex-vrouw, telkens als de man met de kinderen op stap is.
2. Als man afgewezen worden door hun partner.
3. Bedreigen. Ook hierbij zijn verschillende wijzen terug te vinden in de gegevens. Er zijn de doodsb bedreigingen, soms zelfs het dreigen met de dood van de kinderen, of met zelfmoord. Er is ook het dreigen met 'ik ga u bijeen laten kloppen'. Dreigen met 'het boekje open te doen tegen zijn baas', met het inbreken in het appartement en er alles te vernielen of aanstalten maken om op de man in te rijden met de wagen. Het dreigen met een mes, of zijn moeder bedreigen. En tot slot het dreigen om de relatie te verbreken: *'ik hoop voor u dat ge snel terug een job hebt, want ik wil niet getrouwd zijn met een dopper, anders vallen we al uit elkaar.'*
4. Begluren
5. Beschuldigen. Een man beschuldigen van seksueel misbruik van de kinderen.
6. Brieven in de brievenbus steken
7. De schuld geven van alle ellende in hun relatie
8. Bestoken met e-mails
9. Geen steun geven. Een vrouw die van in het begin van de relatie aangeeft dat ze haar man niet zal verdedigen.

'Haar vriendin zei als mijne man iets misdaan moest hebben; stond ik pal achter hem om hem te verdedigen en zij zei dat ze dat niet van plan was en zij heeft het ook nooit gedaan. Zij zou eerder iemand anders gelijk geven dan mij. Wat op een aantal andere momenten ook gebleken is.'
10. Herhaaldelijk vertrekken en terugkeren. De vrouw die telkens weer uit huis trekt, maar ook terugkeert.
11. Het huis leeg halen, zonder waarschuwing, zodat de man 's avonds in een leeg huis thuis komt.
12. Het gebruiken van de kinderen, vooral het opzetten van de kinderen tegen de vader, zoals in onderstaande voorbeelden duidelijk wordt:

'Toen heeft ze gezegd papa ik zie u graag, ze heeft mij een kus gegeven, laat mijn fiets los papa, want mama, vake of moeke die mogen ons hier nooit meer samen zien , want als ze ons samen zien dan heeft mama, vake en moeke gezegd dan mogen wij niet meer gaan skieën op de kunstpiste en krijgen wij geen nieuw kleren en nieuw schoenen meer en moeten wij met oude kleren en oude schoenen naar school komen.'

'Ze had met de kinderen afgesproken 'als ge buiten aan het spelen zijt, ga naar grootvader die achter de hoek woont, die zal gereed staan. We hebben nog een deel gepland om met jullie te doen'. Dus die kinderen gingen lopen, ... en zo is dat blijven escaleren.'

'Mijn ouders bieden al enkele jaren alle kinderen en kleinkinderen in de vakantie een reis van een week naar Tunesië aan. We gaan er met alle kinderen en kleinkinderen naartoe. Zij heeft dat al een paar keer geboycot. Het eerste jaar mochten de twee oudsten niet mee, ... Altijd heeft ze een andere reden. Als ze mee mochten en we kwamen terug, zei ze dat ze salmonella hadden, enz.'

'Zij begon de kinderen tegen mij op te zetten door hen te melden 'papa leeft op ons kosten''

'De advocaat van haar zei 'ja, mijnheer betaalt zijn schulden niet en betaalt ons ook niet.' En de jeugdrechter zei 'Omdat mijnheer zijn schulden niet betaalt, mag hij zijn zoon niet zien?''

13. Lastig vallen

14. Lastig vallen via GSM door berichten te sturen, op de gsm te bellen, of door ingesproken berichten achter te laten.

15. Liegen tegen (ex) partner. Een vrouw die haar man zegt dat ze met het werk op weekend gaat, maar eigenlijk met een vriendin een plezierreisje naar Amsterdam maakt.

16. Het loon spenderen. Het loon van de man gebruiken om het huishouden, het eten, ..., met de gedachte dat de vrouw haar loon spaart voor vakantie en woonst. De vrouw blijkt dit niet te doen, doet haar geld op aan winkelen.

17. Moeder laten primeren. Een vrouw die de eerste huwelijksnacht begint te wenen omdat ze haar moeder mist, en die elke dag van de huwelijksreis naar haar moeder moest bellen. Dezelfde vrouw die nooit bij haar man op de zaak stopte om een tasje koffie te drinken, maar wel doorreed naar de moeder om daar het tasje koffie te drinken.

18. Het maken van negatieve opmerkingen. De voorbeelden zeggen het beter dan we het zouden kunnen verwoorden:

'Toen we 10 jaar getrouwd waren, wou ik met haar op reis gaan. Ze zei 'er valt niks te vieren', 'daar heb je geen tijd voor' en 'wat ga je met ons kinderen doen?''

'En als ik dan een bloemetje meepakte, dan zei ze 'Ha, heb je iets goed te maken?' 'Wat is het, hé, hebde iets gedaan?''

'Met 'moederkesdag' heb ik een mooi hangertje laten maken. Ze nam het aan en zei 'ge denkt toch niet omdat je een hangertje geeft dat je seks mag hebben vanavond'

19. Het maken van obscene gebaren; het omhoog steken van de middenvinger naar hem.
20. Onwaarheden rondbazuinen. Het vertellen van allerhande verzinsels en onwaarheden over hem. Of de dochter wijsmaken dat ze de dochter is van een directeur, en dat ze hem als vader moet negeren. Van de andere krijgt zou ze immers veel meer kunnen erven.
21. Overspel. Het beginnen van een relatie met iemand anders tijdens het huwelijk.
22. Pesterijen
23. Roepen en tieren
24. Het verzenden van sms - berichten, vaak met dreigende inhoud zoals de voorbeelden hieronder aantonen:

'Ik wil wel gewoon met je praten, al zou een goede beurt van jou zeer welkom zijn. Want in jouw... heb ik al langer zin'

'Daar ga je wel spijt van krijgen, als je er niet bent dan hoor je ervan via de krant daar mag je zeker van zijn. En dan is het de laatste keer geweest dat je contact hebt met me. Heb jij dan geen hart in je lijf. Ik zal er staan om acht...'

'Vanaf twaalf stap ik eruit. Heb van kids en ouders afscheid genomen. Wou van jou ook nog afscheid nemen, maar je wilde niet... Toch bedankt voor wat ik wel van je kreeg en voor de rest zul je misschien wel lezen. Vaarwel en wordt gelukkig'

'J nu kunt ge er niet meer ontkennen dat ge n'en Turk zijt... iedereen heeft gezegd dien ouwe Turk... hoe kunt ge met dien over straat lopen... ik zei dat ge zo' n vuiligheid waart... de ene vrouw achter de ander en dan voor hoer verwijten... ge ziet wel uw vader heeft het ook zo gedaan... en uw moeder... haar maar kinderen maken... had ik kinderen had kunnen krijgen had ge me ook laten stikken met mijn kind. Gij zijt gewoon crapuul, een vuiligheid, een hoerejager.... Ge moet sauna hebben... en blote vrouwen en sex sex en nog ne keer sex... ik ben een beetje te braaf voor u... gij moet een hoer hebben... één gelijk A., zo moet gij één hebben... och pak ze terug... ze wil u niet meer...weet ge wa nog J ik zal morgen eens naar ... (onduidelijk) bellen om te zeggen dat ge overal rondstrooit dat ge 500 000 fr smeergeld hebt moeten geven om de zaak te winnen. Morgen bel ik daar heene... ge zijt nu op de hoogte... smeerlap, ouwe Turk, Iedereen zegt da ge nen Turk zijt, wa wil gij zeggen dat het nie waar is... hoerenjager.'

25. Het gebruiken van de telefoon: het regelmatig opbellen, steeds opnieuw opbellen als de man heeft neergelegd, het bellen naar de ouders en de nieuwe vriendin, bellen op onbepaalde tijdstippen (overdag en 's nachts), stille oproepen.
26. Hem uit het bevolkingsregister laten schrappen
27. Uitlachen
28. Uitmaken, uitschelden. Volgende voorbeelden maken dit duidelijk:

'Weet ge wat je bent een grote mislukkeling op deze wereld. Je kan geen enkele vrouw houden en geld heb je ook niet''

'zwarte aap'

'makak'

'vuile verkrachter'

'lafaard'

29. Vernederen

30. Verwijten. Ook hier zeggen voorbeelden meer, dan als we het zouden omschrijven:

'pretentieuze zot , ik hoop dat dit de les van uw leven, ik hoop dat ge met heel den boel failliet gaat, ge ziet het nu ge krijgt het niet verkocht, ge trekt mij mee in mijn ongeluk'

'alles wat met het mannelijk geslacht te maken heeft slecht is, dat het gangsters zijn, dat ze achter de piemel lopen, dat het hoerenlopers zijn, dat ze slecht zijn, dat ze hun geld op een ander uitgeven'

31. Weigeren te tekenen, bijvoorbeeld van documenten bij de notaris

32. Weigeren van seks

33. Weigeren van bezoekrecht

34. Zakelijk onderuit halen. Een vrouw die klantenlijsten van haar man geeft aan de concurrentie.

35. Zaken meenemen, zodat hij terug contact moet nemen

36. Haar zin doorduwen

37. Hem zwartmaken. Door negatieve dingen te zeggen tegen zijn vrienden over hem, door hem te kleineren bij vrienden, door alles in zijn schoenen te schuiven, en via controlerend gedrag: telefonisch contact nemen met zijn vrienden en hen vragen om haar in te lichten over zijn misstappen.

7.1.2. Een categorieënindeling

Er zijn zes categorieën gemaakt waarin de verschillende vormen van geweld een plaats krijgen, namelijk 'bedreigingen', 'pesterijen', 'stalking', 'iemand neerhalen', 'met betrekking tot de kinderen' en 'andere'. Deze categorieën kunnen we verenigen tot vijf categorieën. We laten 'pesterijen' tot het 'stalken' behoren.

Tot de categorie 'bedreigingen' behoren deze vormen die een dreiging aangeven, die angst oproepen bij een persoon voor zijn persoon of voor iets materieels. Hiertoe behoren 'het

bedreigen', 'roepen en tieren', 'het maken van obscene gebaren' en 'het afreageren op het voorwerp van het slachtoffer'. De laatste drie vormen zijn specifieke uitingen die bedreigend kunnen overkomen. Tot de vorm 'het bedreigen' behoren alle mogelijke bedreigingen, zoals doodsbedreigingen, bedreigingen om iemand in elkaar te 'kloppen', en die op allerlei manieren worden geuit: via telefoon, sms, gsm, e-mail, ...

Tot de categorie 'stalken' hebben we alles met betrekking tot 'lastig vallen' gegroepeerd. We hebben ons hiervoor gebaseerd op de omschrijving van 'stalken' volgens het strafwetboek. Hiertoe behoren dan ook volgende vormen: 'het lastigvallen via GSM', 'het bestoken met sms – berichten', 'het bestoken met brieven', 'het bestoken met e-mails', 'het bestoken met telefoontjes', 'begluren', 'achtervolgen' en 'pesterijen'. Volgende vormen behoren eveneens tot de categorie 'stalken' en zijn een concretere uiting van de vorm 'pesterijen': 'iemand uit het bevolkingsregister laten schrappen', 'zaken meenemen', 'het huis leeghalen', 'weigeren te tekenen'.

Hoewel in het schema de vorm 'het gebruiken van kinderen' mee gezien wordt als een uiting van de vorm 'pesterijen', hebben we er toch voor gekozen om 'het gebruiken van kinderen' en 'het weigeren van bezoekrecht' in een aparte categorie te plaatsen, namelijk in de categorie 'met betrekking tot kinderen'.

De categorie 'iemand neerhalen' heeft betrekking op deze handelingen die een persoon in wezen afbreken, die ervoor zorgen dat hij/zij een lager zelfbeeld ontwikkeld. Hiertoe behoren volgende vormen: 'vernederen', 'uitlachen', 'uitmaken en schelden', 'het geven van negatieve opmerkingen', 'iemand zakelijk onderuit halen' en de vorm 'het herhaaldelijk vertrekken en terugkomen'. Daarnaast rekenen we hiertoe ook de vormen 'afgewezen worden', 'moeder laten voorgaan', 'weigeren van seks', 'overspel', 'geen steun geven'. Ook de vormen 'de schuld geven', 'verwijten', 'beschuldigen', 'iemand zwart maken', 'onwaarheden rondbazuinen' en 'liegen' kunnen ervoor zorgen dat er geknaagd wordt aan iemands zelfbeeld.

Tot slot is er nog de categorie 'andere'. Hiertoe behoren deze vormen die we tot geen enkele van de vorige categorieën hebben ingedeeld, namelijk 'loon opmaken' en 'haar zin doorduwen'.

7.2. De kwantitatieve analyse

Voor de kwantitatieve analyse hebben we enkel gegevens gebruikt uit de gerechtelijke dossiers. We zijn gaan kijken naar de leeftijd van de vrouwen die beschuldigd worden van psychisch geweld, en we hebben daarnaast ook de aard van gerechtelijke dossiers bekeken.

Zoals eerder al gezegd hebben we 420 dossiers geselecteerd, waarvan de vrouw de verdachte is. Van die 420 dossiers hebben we 107 dossiers onderzocht. Hiervan bleken er 62 van toepassing te zijn. De andere dossiers hadden betrekking op familieleden of vrienden.

Van de 62 dossiers zijn er 21 dossiers die betrekking hebben tot 'het weigeren van bezoekrecht', 13 dossiers hebben betrekking op 'bedreigingen' en 28 dossiers hebben als onderwerp 'stalking'.

Uit de gegevens blijkt dat 4 vrouwen jonger zijn dan 30 jaar, 19 vrouwen zijn tussen 30 en 40 jaar, 23 vrouwen tussen 40 en 50 jaar, 2 vrouwen tussen de 50 en 60 jaar en twee vrouwen waren ouder dan 60 jaar. Van 12 vrouwen hebben we geen gegevens. De gemiddelde leeftijd van de vrouwen die beschuldigd worden van psychisch geweld is 39,9 jaar.

7.3. Een kwantitatief meetinstrument

Op basis van voorgaande resultaten is het mogelijk om een kwantitatief meetinstrument op te stellen. Aangezien dit ons te ver zou drijven, hebben we dit niet mee opgenomen in deze verhandeling. Toch willen we enkele aandachtspunten meegeven.

Het zou interessant zijn om een aantal sociodemografische factoren, zoals leeftijd, burgerlijke staat, aantal kinderen, ... mee op te nemen in het meetinstrument. Dit zou een beter beeld kunnen geven van de populatie die met deze problematiek te maken heeft.

Wanneer men als doel van het meetinstrument het nagaan van welke vormen van psychisch geweld voorkomen vooropstelt, kan men opteren om de respondenten de lijst te laten aanvullen. De opsomming die hier wordt weergegeven, is immers niet exhaustief.

Men kan ook het meetinstrument voorleggen aan zowel mannen waarvan men weet dat ze psychisch mishandeld zijn door hun (ex) vrouw als aan mannen waarvan men dit niet weet. Hierdoor kan nagegaan worden welk percentage van de bevolking te maken heeft met psychisch geweld. Tevens kan men ook onderzoeken waarom sommige mannen zich wel als slachtoffer rapporteren, terwijl anderen dit niet doen.

8. Conclusies en discussie

8.1. Conclusies

Van de 107 onderzochte gerechtelijke dossiers, waren er 62 bruikbaar voor het onderzoek. De informatie uit deze 62 dossiers, werd samengebracht met de informatie uit 5 interviews. Uit deze data hebben we een lijst kunnen opstellen van de verschillende vormen waarin psychisch geweld kan voorkomen.

In totaal kunnen we 37 vormen onderscheiden, die we ingedeeld hebben in vijf categorieën: ‘stalking’, ‘bedreigingen’, ‘iemand neerhalen’, ‘met betrekking tot de kinderen’ en ‘andere’. Onderstaande figuur geeft deze categorieënindeling schematisch weer.

Figuur 2. De categorieënindeling

Categorie ‘Stalking’: het lastig vallen van een persoon op een wijze die voor een betrokkene last meebrengt.⁸⁹

Men kan iemand stalken

- door achtervolging
  - Het volgen van iemand en het willen betreden van de woonst
  - Het achtervolgen met de auto
  - Controlerend gedrag
- door iemand lastig te vallen
  - in persoon
  - via GSM
  - via sms – berichten
  - via telefoon
  - via e-mail
  - via brieven
- door pesterijen
  - Het meenemen van zaken

---

⁸⁹ De Nauw, A. (2002) *Inleiding tot het bijzonder strafrecht*, vierde herwerkte uitgave, Mechelen: Kluwer Uitgevers, p. 174

Het huis leeghalen

Iemand uit het bevolkingsregister laten schrappen

Weigeren iets te tekenen

Categorie 'Bedreigingen': het dreigen met, het oproepen van angst bij een persoon voor zijn persoon of voor iets materieels

Bedreigingen kunnen geuit worden

- In persoonlijk contact
- Via een andere persoon
- Via GSM
- Via sms-berichten
- Via telefoon
- Via e-mail
- Via brieven
- Naar de persoon zelf
- Naar de familie van de persoon
- Naar de bedreiger zelf (vb. dreigen met zelfmoord)
- Door te roepen en te tieren
- Door het maken van obscene gebaren
- Door zich af te reageren op een voorwerp van het slachtoffer

Vb. een auto beschadigen, de naam krassen in de woning,...

Categorie 'Iemand neerhalen': deze handelingen die een persoon in wezen afbreken, die ervoor zorgen dat hij/zij een lager zelfbeeld ontwikkeld.

Men kan iemand neerhalen

- Door negatieve opmerkingen te maken
- Door iemand zakelijk er onderuit te halen
- Door herhaaldelijk te vertrekken en terug te komen
- Door iemand uit te lachen
- Door iemand uit te maken, uit te schelden
- Door iemand verwijten te maken
- Door iemand de schuld te geven

- Door iemand te beschuldigen (vb. van incest)
- Door iemand zwart te maken
- Door te liegen
- Door onwaarheden rond te bazuinen over die persoon
- Door de persoon af te wijzen
- Door geen steun te geven
- Door overspel te plegen
- Door iemand anders (vb. de moeder) te laten primeren
- Door het weigeren van seks

Categorie ‘Met betrekking tot de kinderen’: deze handelingen waarbij kinderen betrokken zijn

Kinderen kunnen betrokken worden bij het psychisch geweld

- Door kinderen te gebruiken
  - Vb. De kinderen aanzetten iets te doen
  - Het gezag van de andere ouder ondermijnen
  - De andere ouder in een negatief daglicht stellen bij het kind
- Door het weigeren van bezoekrecht

Categorie ‘Andere’: de overige vormen

- Iemand die haar zin doordruwt
- Het loon spenderen aan andere zaken dan voorzien

Belangrijk is in rekening te houden dat één van deze vormen of een combinatie van de vormen bij de onderzoeksgroep steeds herhaaldelijk voorkwam. Het gaat dus niet over het één keer voorkomen van één bepaalde vorm.

Uit het onderzoek is bovendien naar voren gekomen dat de gemiddelde leeftijd van de vrouwen binnen de gerechtelijke dossiers 39,9 jaar bedroeg. Het grootste deel van de vrouwen is dus ouder dan 30 jaar. Deze gegevens spreken dan ook de bevindingen uit de literatuur tegen.

8.2. Discussie

Psychisch geweld waaraan mannen onderhevig zijn, is een onderzoeksdomein dat er nog onontgonnen bijligt. Er is weinig onderzoek over te vinden. En toch is het belangrijk dat dit onderwerp uit de taboesfeer komt. Wetenschappelijk onderzoek kan zijn steun hiertoe bijdragen. Deze verhandeling heeft als doel een aanzet te zijn naar verder onderzoek.

We hebben de verschillende vormen van psychisch geweld ingedeeld in categorieën. In totaal hebben we 37 vormen besproken, die we in 5 categorieën hebben ingedeeld. Bovendien zijn we de leeftijd van vrouwen die psychisch geweld plegen nagegaan. Uit de gegevens bleek dat de gemiddelde leeftijd van de vrouwen 39,9 jaar bedraagt. Deze bevindingen zijn in strijd met wat McKeown et al aangeven. Volgens hun onderzoek zijn de meeste gewelddadige vrouwen jonger dan 30 jaar.⁹⁰ De vraag die men hierbij kan stellen, is natuurlijk de vraag ‘wat verstaat men onder geweld?’. Verwijst men naar alle soorten van geweld of enkel naar fysiek geweld? Bovendien moet men er rekening mee houden dat het aantal vrouwen waarvan we het geboortjaar kennen, niet zo omvangrijk is (n = 50). De mogelijkheid bestaat dat het een toeval is dat onze onderzoeksgroep voornamelijk bestond uit vrouwen die ouder zijn dan 30 jaar. Anderzijds is het wel zo dat de bevindingen uit dit onderzoek de ervaringen van ‘Beweging tegen Geweld – vzw Zijn’ ondersteunen.

Dit onderzoek heeft een opsomming gegeven van de verschillende vormen van psychisch geweld waaraan mannen onderhevig kunnen zijn in de intieme sfeer. De lijst die hiermee opgesteld is, is echter niet exhaustief. Het is slechts een weergave van deze vormen die we zijn teggekomen in ons onderzoek. Verder onderzoek, andere respondenten, zullen deze lijst zeker kunnen aanvullen.

9. Evaluatie, aanbevelingen, suggesties voor verder onderzoek

9.1. Evaluatie

Deze verhandeling was een leerproces, van vallen en opstaan. Het leggen van de noodzakelijke contacten, het afnemen van de interviews, het documentenonderzoek... In het

---

⁹⁰ McKeown K., Kidd, P.(2002) *Men and Domestic violence: what research tells us*, Report to the Departement of Health & Children, Ireland

begin liepen deze zaken stroef, maar na verloop van tijd krijgt het een dynamiek. Het projectmatig werken werd in praktijk omgezet.

Door het uitvoeren van dit onderzoek, hebben we nieuwe kennis vergaard, en dit via de literatuurstudie en via de respondenten en de documenten. Daarnaast zijn we ons meer bewust geworden van het taboe rond mannenmishandeling en van de vorm 'psychisch geweld'. Psychisch geweld is een vorm van geweld dat vaak voorkomt, zowel bij vrouwen, mannen als kinderen. Het is echter ook een vorm van geweld dat vaak niet benoemd wordt als geweld; het is een 'beetje' pesten. Informatieverstrekking over deze vorm, en over alle andere vormen van geweld, is nodig!

9.2. Aanbevelingen

Mannenmishandeling in de intieme sfeer behoort op dit moment nog tot de taboesfeer. Toch is het een realiteit dat mannen mishandeld worden, en dit zowel fysiek als psychisch. We zouden deze vorm van geweld meer in de media moeten brengen, zodat mishandelde mannen weten dat ze niet alleen zijn. Bovendien moet er extra aandacht gaan naar psychisch geweld in het algemeen. Deze vorm van geweld is het meest onzichtbaar en het meest onbesproken.

De hulpverlening zou meer aandacht moeten besteden aan psychisch geweld en aan mannen als slachtoffer. Op dit moment vallen mannen als slachtoffer van intrafamiliaal geweld uit de boot in België. Initiatieven zoals opvangtehuizen voor mannen, zoals in Nederland, moeten ondersteund worden! De hulpverlening moet meer aandacht besteden aan het verspreiden van informatie, het zelf op de hoogte zijn – vaak hebben ze zelfs geen informatie over het onderwerp -, het onthaal, de opvang en de behandeling van mannen die met dergelijke problematiek te maken krijgen.

Ook wat zelfhulpgroepen betreft, is het in België pover gesteld voor mannen die (psychisch) geweld ondervinden. Geen enkele zelfhulpgroep richt zich specifiek naar deze doelgroep. Het zijn zelfhulpgroepen met een ander hoofddoel die ook deze doelgroep opvangen, vb. BGMK, maar ook singles –groepen. Er is, met andere woorden, nog heel wat werk aan de winkel!

9.3. Suggesties voor verder onderzoek

Aangezien er niet veel onderzoek te vinden is over ‘psychisch geweld in de intieme sfeer: mannen als slachtoffer’, is verder onderzoek met betrekking tot dit onderwerp nodig; Zo kan men een kwantitatief onderzoek doen, om een realistisch percentage te krijgen van mannen die onderhevig zijn aan psychisch geweld van hun (ex) partner. Dit onderzoek kan men uitbreiden door homorelaties erbij te betrekken. Daarnaast kan men onderzoek doen naar vrouwen die psychisch geweld plegen. Waarom doen ze het? En zien zij het als een vorm van geweld? Bij beide onderzoeken kan men de leeftijden van de daders en slachtoffers nagaan, om onder andere de bevindingen in dit onderzoek met betrekking tot leeftijd te weerleggen of juist te bevestigen.

De link tussen fysiek en psychisch geweld is in de literatuur ook al aangehaald. Onderzoek naar de mate waarin deze link aanwezig is en welke mechanismen zich afspelen, zou interessant kunnen zijn. Ook het onderzoeken van de rol die kinderen al dan niet spelen in het plegen van psychisch geweld kan een boeiend onderwerp zijn voor verder onderzoek.

Tot slot is verder onderzoek over psychisch geweld in het algemeen een aanrader. Er kan bijvoorbeeld nagegaan worden of de vormen die in dit onderzoek naar voren zijn gekomen, gelden voor psychisch geweld naar zowel mannen, vrouwen als kinderen.

Besluit

Uit dit onderzoek blijkt dat er nog maar weinig wetenschappelijk onderzoek is uitgevoerd naar psychisch geweld bij mannen. We hopen met deze verhandeling een bijdrage te leveren tot het uitbreiden van de kennis over psychisch geweld bij mannen, maar evenzeer tot het openbreken van het taboe op mannenmishandeling. Daarnaast hopen we een aanzet te geven tot verder onderzoek.

Naar de hulpverlening toe, willen we meer aandacht vragen voor dit onderwerp, zowel naar informatieverstrekking als naar het uitbouwen van de hulpverlening voor deze doelgroep.

Voor ons was dit onderzoek een zeer boeiende en leerrijke ervaring. We hopen dat de lezers deze mening delen, en dat we hen een beeld hebben gegeven van de vormen waarin psychisch geweld bij mannen kan voorkomen.

Literatuur

Baarda, D. B. et al (2001) *Basisboek Kwalitatief onderzoek: Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*, Wolters- Noordhoff bv Groningen/ Houten

Bates, R. E. (1981) A plea for the battered husband. *Family law*, 11, 92 - 94, geciteerd in: George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men' s studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

Beweging tegen Geweld - vzw Zijn (geen datum) *Informatiebrochure 'Beweging tegen Geweld - vzw Zijn'*, Brussel

Beweging tegen Geweld – vzw Zijn, gesprek op 25 maart 2005, Brussel

Beweging tegen Geweld – vzw Zijn, e-mail 18 april 2005

Bruynooghe (1998), geciteerd in: Van Loon, T. (2003) *Cursus 'Theorie en Praktijk van de Sociale Begeleiding'*, *Hoofdstuk 4: Geweld tussen intieme partners*, Vrije Universiteit Brussel

Corry, C. E., Domestic Violence Against Men In Colorado, (<http://www.dvmen.org>, geraadpleegd op 4 oktober 2004)

Dambre et al. (2004), *Burgerlijk wetboek*, Brugge: die keure

De Nauw, A. (2002) *Inleiding tot het bijzonder strafrecht*, vierde herwerkte uitgave, Mechelen: Kluwer Uitgevers

Elias W, et al (2002), *Vizier op de agogiek*, Leuven - Apeldoorn: Garant

Gardner, R.A. (2003), The Parental Alienation Syndrome: Past, Present, and Future. In *The Parental Alienation Syndrome: An Interdisciplinary Challenge for Professionals Involved in*

Divorce., eds. W. von Boch-Gallhau, U. Kodjoe, W Andritsky, and P. Koeppel, pp. 89-125. Berlin, Germany: VWB-Verlag für Wissenschaft and Bildung.

Gardner, R.A. (2002), Parental Alienation Syndrome vs. Parental Alienation: Which Diagnosis Should Evaluators Use in Child-Custody Litigation? *The American Journal of Family Therapy*, 30(2):p. 101-123.

George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men' s studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

George, M. J. (1992) Q preliminary investigation of instrumental domestic abuse of men. House of Commons Home Affairs Committee. Domestic violence: Memoranda of Evidence. No. 14 HMSO, geciteerd in: George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men' s studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

Gezinsbond (2004), *Bonds dossier 'Geweld in het Gezin'*, Brussel

Gilligan (2000 - 2001), geciteerd in: Van Loon, T.(2003) Cursus 'Theorie en Praktijk van de Sociale Begeleiding', *Hoofdstuk 1: Geweld vanuit een volksgezondheidsperspectief*, Vrije Universiteit Brussel

Goldberg, W. G. et al (1984) Domestic violence victims in the emergency department: New findings. *Journal of the American Medical Association*, 251, 3259 - 3264, geciteerd in: George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men' s studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

Hammersley (1992), geciteerd in: Silverman, D. (1993) *Interpreting Qualitative Data. Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*, SAGE Publications, p. 145

Hudson & McIntosh (1981), geciteerd in: Opdebeeck, S. (1993) *Afhankelijkheid en het beëindigen van partnergeweld*. Proefschrift tot het verkrijgen van de graad 'Doctor in de sociale wetenschappen', Katholieke Universiteit Leuven

http://www.umm.edu/patiented/articles/how_serious_premenstrual_syndrome_000079_6.htm
(University of Maryland Medical Center), geraadpleegd in februari 2005

McKeown K., Kidd, P.(2002) *Men and Domestic violence: what research tells us*, Report to the Departement of Health & Children, Ireland

McNeely, R.L. et al (1987) The truth about domestic violence: A falsely framed issue. *Social Work*, 32, 485 - 490, geciteerd in: George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men's studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Dienst Emancipatiezaken (2001) *Positieve Actieplan 2001*, Brussel

Mortelmans, D., *Atlas-ti, een inleiding*. Universiteit Antwerpen (<http://www.ua.ac.be/mtso>, geraadpleegd in april 2005)

Mouradian, V., E., Abuse in intimate relationships: defining the multiple dimensions and terms (www.vawprevention.org/research/defining.html, geraadpleegd op 24 april 2004)

Nederlandstalige vrouwenraad vzw 'Amazone' (2004) *Dossier Geweld. Wetgeving fysiek en psychisch geweld*, Brussel (http://www.vrouwenraad.be/pdf/geweld_wetgeving.pdf, geraadpleegd in maart 2005)

Opdebeeck, S. (1993) *Afhankelijkheid en het beëindigen van partnergeweld*. Proefschrift tot het verkrijgen van de graad 'Doctor in de sociale wetenschappen', Katholieke Universiteit Leuven

Rand, D.C. (1997) The spectrum of parental alienation syndrome, *American journal of forensic psychology*, volume 15, number 3

RoSa (2002). *Huiselijk geweld: oorzaken en gevolgen*, Brussel: RoSa- factsheets, nr. 18

Saenger, C. (1963) Male and female relationships in the American comic strips, geciteerd in: George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men' s studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

Smith, L.F.J. (1989) Domestic violence: An overview of the literature. Home Office Research Study No 107 HMSO London, geciteerd in: George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men' s studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

Smith, S. et al (1992) Adult domestic violence. *Health Trends*, 24, 97 -99, geciteerd in: George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men' s studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

Steinmetz, S. K. (1977 -1978), The battered husband syndrome. *Victimology: An International Journal*, 2, 499 - 509, geciteerd in: George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men' s studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

Straus, M.A. (1993) Husband abuse and the woman offender are important problems, geciteerd in: George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men' s studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

Straus, M. A. (1980) Wife beating: how common and why?, geciteerd in: George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men' s studies*, volume 3, number 2, p. 137 - 159

The American Psychiatric Association (1994) *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, Fourth Edition, Washington

Van Gijseghem, H.(2002) Conferentie over het ouderverstotingssyndroom, Namen (uit bundel 'Oudervervreemding bij scheiding' (2004), Schaarbeek: Hoger instituut voor Gezinswetenschappen)

Van Loon, T.,(2003) Cursus 'Theorie en Praktijk van de Sociale Begeleiding', *Hoofdstuk 1: Geweld vanuit een volksgezondheidsperspectief*, Vrije Universiteit Brussel

Van Loon, T.(2003) Cursus 'Theorie en Praktijk van de Sociale Begeleiding', *Hoofdstuk 4: Geweld tussen intieme partners*, Vrije Universiteit Brussel

Versluys – Dunesme, L. (2002) *Huwelijksmoeilijkheden. Je rechten.*, Berchem: Epo

Wilkinson, M. (1981) *Children and divorce: The practice of social work*. Oxford: Blackwells, geciteerd in: George, M., Nederlandse vertaling van: van Gils, H.(1994) Achterstevoren op de ezel: mannen als onacceptabele slachtoffers van huiselijk geweld, *The Journal of Men' s studies*, volume 3, number 2, p. 137 – 159